

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO
EKONOMSKI POMEN TURIZMA V VIETNAMU

Ljubljana, september 2004

TOMAŽ JUVAN

KAZALO

1	UVOD	1
2	RAZVOJ TURIZMA	2
2.1	OPREDELITEV POJMOV TURIZEM IN RAZVOJ	2
2.1.1	Turizem	2
2.1.2	Razvoj	3
2.1.3	Razvoj turizma	4
2.2	POVEZAVA MED RAZVOJEM TURIZMA IN NARODNIM GOSPODARSTVOM	5
3	ZGODOVINSKO - EKONOMSKO OZADJE RAZVOJA VIETNAMA OD ZDRUŽITVE DO DANES	8
3.1	ZDRUŽITEV VIETNAMA IN EKONOMSKA KRIZA	8
3.2	DOI MOI	9
3.3	TUJE DIREKTNE INVESTICIJE (FDI)	12
4	EKONOMSKI VPLIVI TURIZMA	15
4.1	DEVIZNA FUNKCIJA	16
4.2	KOMPENZACIJSKA FUNKCIJA	20
4.3	KONVERZIJSKA FUNKCIJA	24
4.3.1	Primarna turistična ponudba	24
4.3.2	Sekundarna turistična ponudba	26
4.3.3	Turistična valorizacija in renta	29
4.4	ZAPOSLOVNA FUNKCIJA	30
4.5	INFLACIJSKA - DEFLACIJSKA FUNKCIJA	34
4.6	MULTIPLIKACIJSKA FUNKCIJA	36
5	SKLEP	39
	LITERATURA	42
	VIRI	44
	PRILOGE	I

1 UVOD

Verjetno je Vietnam vsem najbolj poznan po svoji državljanski vojni, v katero so se globoko vpletle ZDA. Po strahotni vojni, ki je potegnila državo iz anonimnosti, je Vietnam danes oaza miru, ki namerava svojo preteklost pustiti za seboj in poskuša postati novi 'azijski tiger'. Po Doi Moi (Obnovi) leta 1986 je zavel nov duh, ki je Vietnam spremenil v deželo priložnosti. Pomembna panoga v gospodarstvu je postal tudi turizem, ki se je počasi začel prebujati. S tisoči kilometri rajskih plaž, nedotaknjeno naravo, riževimi polji v neštetih odtenkih zelene barve, raznolikimi gorskimi plemeni, gostoljubnim prebivalstvom in obilico poceni delovne sile postaja Vietnam pomembna turistična destinacija z ogromnim potencialom.

Po večletnih izkušnjah s turističnimi vodenji in delom v turizmu sem pred dvema letoma organiziral prvo potovanje v Vietnam. Zaradi navdušenja nad državo sem sklenil, da združim prijeto s koristnim in napišem diplomu o temi, ki jo poznam in me zanima ter se pri tem naučim še marsikaj novega o tej zanimivi državi.

Namen diplomske naloge je prikazati razvoj turizma v Vietnamu z ekonomskega vidika. Vietnam se je začel odpirati za turizem konec 80. let prejšnjega stoletja, vendar se turisti lahko prosto gibljejo po njem šele od leta 1995. V tem kratkem obdobju je doživel hiter turistični razvoj, saj se je moral hitro odzvati na povpraševanje vedno večjega števila tujih in domačih turistov. Zato nas bo zanimala pot, po kateri je današnji razvoj dosegel.

V prvem poglavju sta opredeljena pojma razvoj in turizem. Sledi teoretičen prikaz turističnega razvoja in nato povezava med turističnim razvojem in narodnim gospodarstvom.

Drugo poglavje predstavlja pogled na dogodke in razmere, ki so omogočile potrebne pogoje za razvoj turizma v Vietnamu. V njem sem za kratkim zgodovinski orisom podrobneje opisal ekonomske razmere, ki so vladale na trgu po letu 1986, ko je bil sprejet dekret Doi Moi (obnova). Pred tem letom je bil Vietnam namreč močno izolirana država in kot tak zaprt za turizem. Sledi podrobnejši pregled tujih direktnih investicij, saj so bile ključni dejavnik za gospodarski razvoj.

Tretje poglavje tvori jedro diplome. V njem sem uporabil metodo aplikacije ekonomskih funkcij turizma. Konkretno je prikazan vpliv turističnega razvoja na gospodarstvo Vietnama po posameznih ekonomskih funkcijah turizma. Predstavljen je vpliv devizne, kompenzacijske, konverzijske, zaposlitvene, inflacijske in multiplikacijske funkcije turizma. Skozi te funkcije bomo dobili odgovor na vprašanje, kakšen in kolikšen je ekonomski pomen turizma v Vietnamu.

2 RAZVOJ TURIZMA

Za začetek razvoja mednarodnega turizma štejemo pozna 50. leta prejšnjega stoletja, ko so potovanja postala dostopna večjemu številu predstavnikov delavskega razreda. Od takrat pa do danes je prišlo do mnogih kvalitativnih sprememb, kot so naraščanje števila novih destinacij, širjenje turizma v prostoru in razvoj novih vrst turizma. Za prebivalstvo razvitih dežel je postalo značilno, da potujejo vedno večkrat in vedno dlje. Število turistov se je hitro povečevalo. Po podatkih WTO (2004) se je med letoma 1950 in 2002 število mednarodnih prihodov povečalo za dobrih 28-krat in je raslo v povprečju za 6,7 % letno. V istem obdobju pa so zaslužki mednarodnega turizma rasli še hitreje in sicer po povprečni nominalni stopnji - 11,5 % letno. Razloga za hitrejšo rast zaslužkov sta, daljšanje povprečne dobe bivanja v turistični destinaciji in draženje različnih oblik turistične ponudbe (Planina, Mihalič, 2002, str 17-18).

Vendar pa je v zadnjih letih (še posebno po terorističnih napadih leta 11. septembra 2001) rast zaslužkov mednarodnega turizma začela zaostajati za prihodi turistov. To je posledica večjega pritiska na cene turističnih proizvodov in novih trendov v turizmu, ti pa se kažejo v krajših potovanjih, ki so bližje doma in v večji uporabi cenejših prevoznikov in nižjih kategorij hotelskih namestitev (WTO, 2004).

2.1 OPREDELITEV POJMOV TURIZEM IN RAZVOJ

V diplomskem delu so v nadaljevanju ekonomski vplivi turizma v Vietnamu prikazani z vidika razvoja turizma, od njegovih začetkov leta 1986 do danes. Zato bom na tem mestu se podrobneje predstavil pojme turizem, razvoj in razvoj turizma, saj je na njih zasnovano celotno diplomsko delo.

2.1.1 Turizem

Pri opredeljevanju pojma turizem naletimo na ogromno različnih definicij. Njihovo številčnosti je lepo ponazoril prof. dr. Paul Bernecker, ki pravi: "... kolikor je avtorjev, toliko je definicij." (Cicvarić, 1990, str. 17) Sama beseda turizem se je razvila iz besede turist in je sprva opisovala posameznike, ki so potovali zaradi radovednosti in iz zabave. WTO (Svetovna turistična organizacija) pa razlaga turizem kot: "Aktivnosti, ki so povezane s potovanjem in z bivanjem oseb izven običajnega življenjskega okolja za ne več kot eno leto zaradi zabave, poslov in drugih motivov." (Planina, Mihalič, 2002, str. 30)

Kljub dejstvu, da že v antiki najdemo določene oblike obnašanja, ki so podobne turističnim (športna tekmovanja, obiskovanje svetišč in preročišč itd.), je turizem relativno mlad pojav. Moderni turizem, to je turizem, kot ga poznamo danes, je star približno 200 let in se je pojavil v okviru industrijske revolucije. Mlado in bogato meščanstvo je pogosto v želji, da bi posnemalo navade plemstva, odhajalo iz mest na podeželje. Z rastjo dohodka pa je pričelo potovati vse več ljudi. V turizmu se je začel vse bolj zgubljati izobraževalen namen potovanj, v ospredje stopita zabava in razvedrilo (Planina, Mihalič, 2002, str. 9).

Na ekonomske učinke turizma na plačilno bilanco je opozarjal že merkantilist Thomas Mun na začetku 17. stoletja. Vse do konca 19. stoletja turizem ni bil predmet ekonomskih študij. Šele med letoma 1920 in 1935 je postal v večjem obsegu predmet znanstvenih razprav. V ospredju je bila problematika plačilne bilance in pogled na turizem kot dobavitelja deviz. Konec tega obdobja je prišlo do raznih protekcionističnih ukrepov, ki so spodbujali prihod tujih turistov, domače turiste pa poskušali na različne načine obdržati doma. Proti takšni merkantilistično obarvani politiki je v Ženevi leta 1936 na svojem zasedanju razpravljala Ekonomski komite Društva narodov in se opredelil proti enosmernim tokovom v mednarodnem turizmu ter proti monopolističnim težnjam peščice turistično razvitih držav (Planina, Mihalič, 2002, str. 59-61).

Krapf (1968, str. 3) je v svoji študiji opozoril na številne koristi, ki jih prinaša turizem: razvoj turistično privlačnih področij, pospeševanje mednarodne trgovine, pozitivni vpliv na plačilno bilanco, neposreden prispevek k povečanju narodnega dohodka, generator novih delovnih mest, multiplikacijski efekt.

2.1.2 Razvoj

Tako kot pri pojmu turizem tudi pri pojmu razvoj naletimo na veliko različnih opredelitev. V Leksikonu Cankarjeve založbe (1988, str. 881) najdemo opredelitev razvoja kot osnovni pojem bioloških, družboslovnih in drugih znanosti oziroma kot postopno (kvantitativno in kvalitativno) spreminjanje organizma, družbeno-ekonomskih in drugih pojavov. Razvoju soroden termin v slovenskem jeziku je rast, vendar le-ta izraža predvsem kvantitativne spremembe, medtem ko razvoj razumemo bolj v smislu kvalitativnih sprememb, katerih pogoj je rast. Pri razvoju je tako poudarek na kakovosti, novostih, strukturnih spremembah in seveda na povečanju (Senjur 1991, str. 13).

Pearce (1989, str. 8) pravi, da ni samo ene, univerzalne definicije pojma razvoj, ampak je to eden izmed bolj nedoločenih terminov, ki se mu v različnih disciplinah in različnih obdobjih spreminja pomen. Obravnavamo ga lahko kot proces in kot stanje. Navaja nam 5 definicij oziroma interpretacij rabe termina razvoj, ki jih povzema po Mabogunjeju¹.

¹ A. Mabogunje: The Development Process: A Spatial Perspective. London, 1980.

1. Razvoj kot gospodarska rast: po drugi svetovni vojni je bil razvoj interpretiran kot ekonomska rast s povečano produkcijo.
2. Razvoj kot modernizacija: pozneje je bila dodana še socialna dimenzija. Tako je razvoj pomenil spremembo v gospodarski rasti, bil pa je viden v širšem smislu kot proces sprememb v socialnih razmerah in opisan z besedo modernizacija.
3. Razvoj kot distributer pravice: v poznih 60. je postalo pomembno, kdo je pridobil s socialno-ekonomskimi spremembami (kakšna je narava proizvodov in storitev, namenjenih populaciji, in kakšen je dostop do teh dobrin v različnih ekonomskih razredih) in kdo je to mogel plačati v smislu eksternalij, kot je onesnaženje zraka in vode zaradi posledic industrializacije.
4. Razvoj kot socialno-ekonomska transformacija: ta interpretacija se nanaša na marksistično filozofijo razvoja. Osnovna sprememba v kateremkoli vidiku produkcijskega načina lahko sproži daljnosežne spremembe, ki lahko dobijo višek ne samo v transformaciji načina, ampak tudi v spremembah pomembnosti socialnih razredov.
5. Razvoj kot prostorska reorganizacija: mišljen je razvoj v smislu, da prostorske oblike predstavljajo fizične realizacije vzorcev socialnih razmerij. Potreba po teh vzorcih je v novih procesih proizvodnje, ki zahtevajo obnovo prostorskih struktur, tako na podeželju kot v urbanih področjih.

V tej diplomski nalogi bom razvoj opredeljeval po prvi, ožji definiciji, torej kot gospodarsko rast, saj je glavni predmet naloge ekonomski pomen turizma v Vietnamu. Kljub temu, da bo v delu tudi omenjena socialna dimenzija, nam bo pomembnejši vpliv turizma na gospodarsko rast.

2.1.3 Razvoj turizma

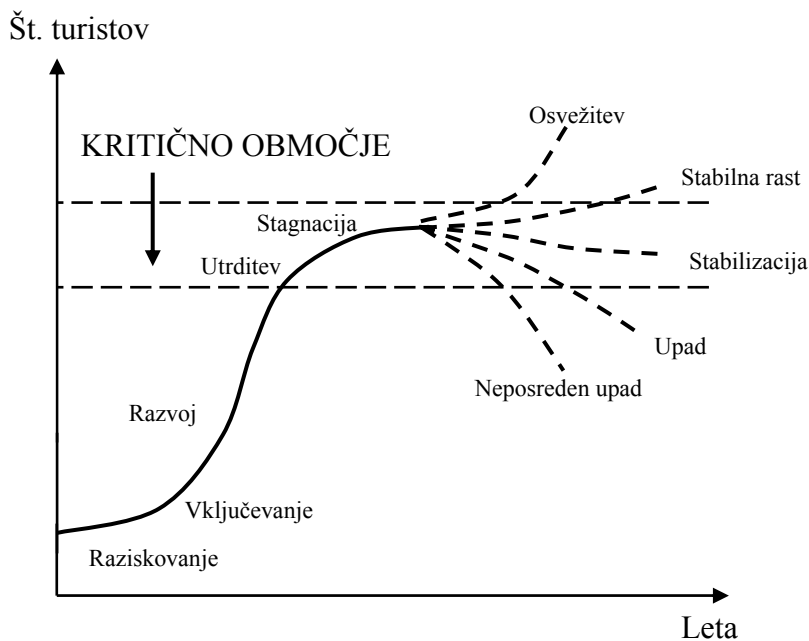
Butler² (Pearce, 1989, str. 18-21) nam v svojem delu podaja lastno videnje razvoja turizma s 6 fazami, ki so osnovane na konceptu življenjskega cikla proizvoda. Te stopnje so prikazane v spodaj navedenih šestih točkah (glej Sliko 2).

1. Faza raziskovanja, ko še ne obstajajo nobeni posebni turistični objekti.
2. Naslednja je faza vključevanje, ko se že začnejo pojavljajo turistični objekti, ki pa so v lokalni lasti.
3. Lokalno vključevanje in kontrola začneta naglo upadati v fazi razvoja, za katero je značilno pojavljanje modernih turističnih objektov, ki so večinoma v zunanji lasti. Spodbujati se prične razvoj naravnih in kulturnih znamenitosti.
4. V fazi utrditve, ki je že v kritičnem območju, se začnejo v turistični industriji pojavljati glavne tuje verige in franšize.

² Pearce povzema model hipotetičnega razvoja turističnega območja po Butlerju, ki ga je opisal v svojem delu *The concept of a tourist area cycle of evolution*, 1980.

5. Faza stagnacije se nahaja znotraj kritičnega območja in lahko vodi v ponovno rast ali upad turističnega območja oz. destinacije.
6. Zadnja faza lahko vodi v upad ali v ponovni razvoj turističnega območja. Na možne smeri razvoja (glej Sliko 1) vpliva mnogo različnih dejavnikov, kot so regionalni in nacionalni interesi in sposobnosti, konkurenčnost destinacije ipd.

Slika 1: Butlerjev model hipotetičnega razvoja turističnega območja

Vir: Pearce, 1989, str. 19.

Vietnam se trenutno nahaja v 3. fazi, saj je kmalu po letu 1986 postal zelo zanimiv za tuje investitorje, ki so začeli vlagati v turistično infrastrukturo in superstrukturo. Sprva so bile tuje direktne investicije skoncentrirane le na jugu v Ho Chi Minh Cityju, nato pa so se pričele pojavljati še v ostalih delih Vietnama. V povprečju je bil delež tujih investicij v turizmu med letoma 1989 in 2003 8,1 % (glej Sliko 3, str. 14), pred tem pa celo še višji in je segal nekje do 15 %.

2.2 POVEZAVA MED RAZVOJEM TURIZMA IN NARODNIM GOSPODARSTVOM

Danes vemo, da odnos med turizmom in gospodarskim razvojem ni le enostranski. Turizem je v mnogih deželah pomembna gospodarska dejavnost, ki vključuje vrsto drugih dopolnilnih dejavnosti. Le-te pozitivno vplivajo na vrsto gospodarskih procesov, kar pripomore k večjemu gospodarskemu razvoju in stabilnosti narodnega gospodarstva ter regije, kjer je ta dejavnost skoncentrirana.

Povezavo med razvojno stopnjo turizma v državi in gospodarskim razvojem ponazarja primerjava turističnega kapitalnega koeficienta (k_t) in kapitalnega koeficienta gospodarstva (k_g). Med koeficientoma obstaja korelacijska povezava, saj je turizem posledica in faktor gospodarskega razvoja (Cicvarić, 1990, str. 325). Če je kapitalni koeficient v turističnem gospodarstvu nižji od vrednosti koeficienta v celotnem gospodarstvu, to pomeni, da turizem pospešuje gospodarsko rast in obratno. Odnos med vrednostma obeh koeficientov lahko prikažemo v treh razvojnih fazah (Mihalič, 2002, str. 66), kot prikazuje Slika 2.

Primer izračuna kapitalnega koeficienta R:

$$R = K(t) / Y(t)$$

Pri čemer je:

K(t) kapital v določenem časovnem razdobju

Y(t) output (BDP) v določenem časovnem razdobju

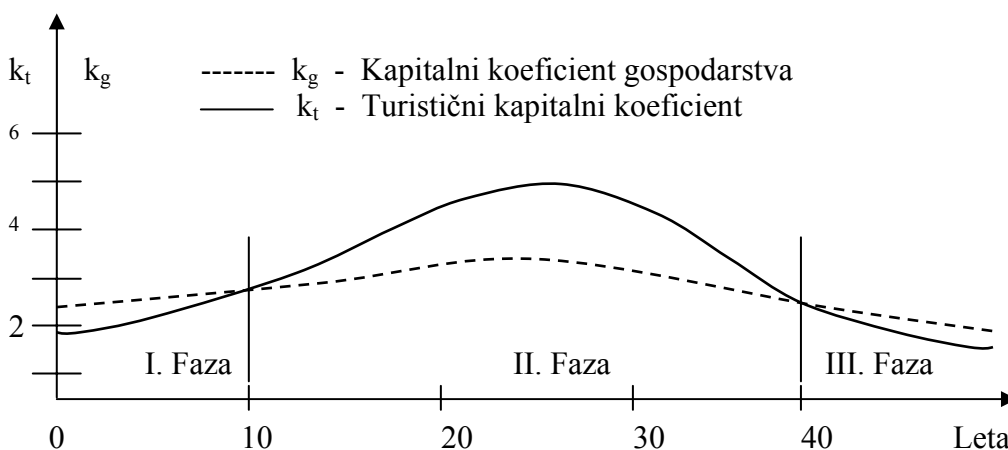
Za prvo razvojno fazo je značilno, da je k_t nižji od k_g . To je posledica spontanega razvoja turizma, za katerega niso značilna večja investicijska vlaganja, kar se odraža v nizkem k_t . V državo začnejo prihajati prvi obiskovalci, katerih potrebe lokalna skupnost zadovolji brez večjih vlaganj (gradnja avtokampov, privatnih sob, penzionov, itd.). V tej fazi se nahajajo države, ki so na začetku turističnega razvoja.

V drugi razvojni fazi pride zaradi povečanega števila obiskovalcev do večjih pričakovanj od turizma. Razvoj turizma postane zavesten in začne se ekspanzija investicijskih vlaganj v infrastrukturo in superstrukturo. Gradijo se ceste, železniška in letalska infrastruktura, namestitvene kapacitete, restavracije itd. Zaradi visokih investicijskih izdatkov in začetnih nizkih donosov je k_t zelo visok. Posledica visokega k_t je tudi višji k_g , kar vpliva zaviralno na ekonomsko rast celotnega gospodarstva. Po drugi strani pa to prinaša številne koristi kakovosti življenja lokalnega prebivalstva.

V tretji razvojni fazi sta turistična infrastruktura in superstruktura v glavnem zgrajeni in pričneta dajati donose. Pojavljajo se različne inovacije in izboljšave v kakovosti turističnih proizvodov, ki ne zahtevajo več tako velikih vlaganj. Turizem začne zaposlovati veliko nove delovne sile in se pojavlja kot delovno intenzivna dejavnost. Dobri poslovni rezultati še dodatno znižujejo k_t , ki postane nižji od k_g . Turizem sedaj pospešuje gospodarski razvoj. To razvojno stopnjo pa različno razvite države dosegajo na različne načine. V razvitih državah so zaslužki od turistične potrošnje na turista mnogo višji od zaslužkov v manj razvitih državah. Zato manj razvite države iščejo svojo priložnosti v povečanem številu obiskovalcev in podaljševanju sezone.

Proces je dolgotrajen in nujno traja nekaj desetletij. Kot dejavnik razvoja turizma se poleg investicij pojavlja tudi človeški faktor; kot subjektivni razvojni faktor. Le-ta se kaže v izobraževanju, organizaciji, poslovnih sposobnostih, tradiciji, izkušnjah itd. (Cicvarić, 1990, str. 325).

Slika 2: Primer gibanja kapitalnega koeficienta gospodarstva in turističnega kapitalnega koeficienta

Vir: Cicvarić, 1990, str. 326.

Vietnam se je nahajal v prvi fazi od Doi Moija leta 1986 pa tja nekje do začetka 90. let. Prvi obiskovalci Vietnama so bili večinoma poslovneži, ki so prišli iskat nove poslovne priložnosti, in popotniki (pionirji). Na začetku 90. se je pojavila močna potreba po izgradnji dodatnih namestitvenih kapacitet (glej Prilogo št. 2). Tako je Vietnam prešel v drugo razvojno fazo, kjer se nahaja tudi danes.

Glede na obstoječe podatke ne moremo izračunati vrednosti obeh koeficientov, lahko pa izračunamo njuna mejna koeficienta. Mejna koeficienta nam povesta, koliko dodatnih enot kapitala je potrebno za dodatno enoto domačega proizvoda. Mejni kapitalni koeficient gospodarstva in mejni turistični kapitalni koeficient dobimo, če delimo spremembo kapitala v določenem časovnem razdobju s spremembo outputa v določenem časovnem razdobju.

Primer izračuna mejnega kapitalnega koeficienta MR:

$$MR = \Delta K (t) / \Delta Y (t)$$

Pri čemer je:

$\Delta K (t)$ sprememba v kapitalu v določenem časovnem razdobju t

$\Delta Y (t)$ sprememba v outputu (BDP) v določenem časovnem razdobju t

Za mejni kapitalni koeficient gospodarstva potrebujemo podatke na nacionalni ravni, za mejni turistični kapitalni koeficient pa le za turistični sektor. Vrednost mejnih koeficientov je v letu 2001 znašala 5,3 za kapitalni koeficient gospodarstva in 5,6 za turistični kapitalni koeficient (preračun na osnovi podatkov iz Tabele 4 in Statistical Yearbook 2002).

Potrebno je upoštevati, da mejna koeficienta kažeta stanje le za eno leto in sta tako odvisna od višine novo investiranih sredstev in povečane količine domačega proizvoda. Povečanje domačega proizvoda nastopi s časovnim zamikom za vloženi sredstvi, zaradi česar lahko kazalec dosega zelo visoke vrednosti (Planina, Mihalič, 2002, str. 187). Vrednost mejnega turističnega kapitalnega koeficienta je višja od mejnega kapitalnega koeficienta gospodarstva, kar lahko pomeni, da so bile investicije uporabljene za bolj dolgoročne projekte (na primer investicije v turistično infrastrukturo) ali pa so bile porabljene manj učinkovito.

3 ZGODOVINSKO - EKONOMSKO OZADJE RAZVOJA VIETNAMA OD ZDRUŽITVE DO DANES

Po končani vojni leta 1973 je v Vietnamu zavladovala lakota. Potrebni so bili dobri 10 let, da je vladajoča komunistična partija popustila s svojim planskim sistemom. Izdala je znamenit dekret imenovan Doi Moi (obnova), ki je omogočila liberalizacijo gospodarstva. Država je privabila mnoge tuje investitorje, ki so omogočili državi hiter gospodarski razvoj. Ena izmed pomembnih gospodarskih panog je postal turizem, ki kljub hitremu razvoju še zdaleč ni izkoristil ogromen turistični potencial, ki ga skriva dežela.

3.1 ZDRUŽITEV VIETNAMA IN EKONOMSKA KRIZA

Dva meseca zatem, ko so se Francozi po najhujšem porazu v njihovi zgodovini leta 1954 pri Dien Bien Phuju umaknili iz Vietnama, so na Ženevski konferenci sklenili začasno razdeliti Vietnam pri 17. poldnevniku na Južni (Republika Vietnam) in Severni (Demokratska republika Vietnam). Kmalu je izbruhnila državljanska vojna, v kateri so se ZDA, na čelu s predsednikom Lyndon Johnsonom, postavile na stran 'demokratskega' južnega Vietnama in proti komunističnemu severu, ki je užival pomoč Sovjetske zveze in Kitajske. Aprila 1973, dve leti zatem, ko so Američani po dveh desetletjih neuspešnih poskusov ustaviti komuniste zapustili Vietnam, je bila vojna končana. Hanoi je postal prestolnica novonastale Socialistične republike Vietnam, v kateri je oblast prevzela komunistična partija, ki je takoj vpeljala množico reform.

Po končani državljanski vojni je imela nova država na severu povsem uničeno infrastrukturo, večina naselij je bila porušena, zemlja zastrupljena s kemikalijami in posuta z minami. Na jugu so se poleg tega soočali še z velikimi socialnimi problemi, ki so se kazali z milijoni nezaposlenih, z več sto tisoč prostitutkami in odvisniki od drog ter pravo poplavo kriminala. Obe strani pa sta imeli eno skupno stvar in to je bilo sovraštvo drug do drugega.

Zaradi komunističnega prevzemu oblasti sta bila mednarodna menjava in pritek turistov iz nekomunističnega sveta ustavljena. Tudi trgovinska menjava je bila omejena na takratno Sovjetsko zvezo in ostale vzhodnoevropske države. Kljub temu, da je bil Vietnam član Svetovne Banke, Mednarodnega monetarnega sklada in Asian Development Bank, so vse tri organizacije odtegnile finančna posojila Združenemu Vietnamu zaradi embarga ZDA (Hobson, Heung, Chon, 1994, str. 42).

Severnovietnamski centralno-planski model je bil po končani vojni razširjen na bogatejši Južni Vietnam. Poskus, da bi bil Vietnam samozadosten, je vodil do nezadovoljive specializacije, investicije so bile raztresene na preveč različnih projektov, brez pravega vrstnega reda prioritete. Privatni sektor je bil omejen s strogimi omejitvami in nepregledno birokracijo, inovacije in raziskave so bile zapostavljene. Izvoz ni bil deležen dosti pozornosti in razmak med tujimi trgi in vietnamskimi proizvajalci je postajal vse večji (Dana, 1994, str. 96).

Kolektivna obdelava zemlje je vodila do drastičnega upada produkcije agrarnih pridelkov, BDP_{pc} je padel za 10 %, medtem ko je bila inflacija leta 1980 kar 140-odstotna (Irvin, 1995, str. 27). Situacija se je še poslabšala zaradi vdora vietnamske vojske v Kambodžo konec leta 1978, z namenom zaustaviti diktaturo Pol Pota. Posledici sta bili dve. Prva je bila izguba še zadnje pomoči 'Zahoda' v višini 350 milijonov USD letno, druga pa izguba Kitajske pomoči in kratka, vendar draga vojna s Kitajsko.

Ti dogodki so povzročili še nadaljnjo diplomatsko izolacijo Vietnama in ga pahnili v globoko ekonomsko, socialno in politično krizo. V državi je zavladala lakota. 7 izmed 10 Vietnamcev je živel v revščini, saj produkcija riža ni bila zadostna, da bi nahranila rastoče prebivalstvo. Vse več ljudi je poskušalo preko morja pobegniti novemu režimu. Postali so znani pod imenom 'ljudje s čolnov'.

3.2 DOI MOI

Zaradi brezizhodne situacije je vlada na začetku 80. končno sprevidela, da bo morala prilagoditi svojo centralno-plansko politiko, če hoče preživeti. V obdobju 5-letnega plana (1980-1985) je bila gospodarska rast omogočena z majhnimi in srednje velikimi podjetji, od

katerih jih je nekaj delovalo v privatnem sektorju. To je bilo omogočeno v okviru Troplanskega načrta leta 1981, ki je od podjetij v privatnem sektorju zahteval:

- podjetja, ki delujejo v okviru prve sheme, morajo proizvajati produkte z uporabo državnih inputov in jih nato prodajati državi po določenih, nizkih cenah;
- po drugi shemi si lahko podjetja priskrbijo inpute sama in neodvisno prodajajo outpute, vendar morajo presežke pri prodaji nameniti dodatnim nakupom inputov;
- tretja shema dovoljuje podjetjem proizvodnjo in prodajo manj pomembnih produktov brez centralno-planske kontrole.

Na 5. Kongresu komunistične partije leta 1982 je bila uradno odobrena 'nova ekonomska orientacija', ki je zaznala potrebo po preusmeritvi orientiranosti iz težke industrije na lahko, premestitvi produkcijskih faktorjev v kmetijstvo in po promoviranju izvoza (Dana, 1994, str. 97).

Bolj drastične ukrepe pa so sprejeli na 6. Kongresu komunistične partije aprila 1986, ko so sprejeli dekret, imenovan Doi Moi, po naše Obnova. Doi Moi ima dva pomena. V prvi vrsti besedo razumemo kot reformo, v drugi pa kot inovativnost. Nakazuje namreč razvojno pot gospodarstva, ki ni kopirana po nobeni drugi državi. V nasprotju z vzhodnoevropskimi državami in Sovjetsko zvezo, kjer je komunizem propadel in bil zamenjan s tržnim sistemom, v Vietnamu komunizem ni propadel. Komunistična partija je še vedno trdno na oblasti, le gospodarski sistem je močno liberaliziran in približan zahtevam tržnega gospodarstva. Po Vietnamu lahko še vedno skoraj na vsakem koraku naletimo na ogromne table z napisi in slikami, ki spodbujajo ljudi k sledenju komunističnim idealom.

Decembra 1987 je vlada izdala dekret št. 217, ki je formaliziral liberalizacijo in komercializacijo države. Od takrat se država ne vmešava več direktno v produkcijo in redistribucijo blaga, omogočen je direkten dostop do tujih trgov, plače se počasi zvišujejo. Na podeželju so odpravili kolektivno lastnino zemlje in omogočili individualno lastnino zemlje ter prodajo presežka na trgu po tržnih cenah. Podjetništvo se je začelo razvijati v polnem razmahu. Država je tudi dovolila in začela spodbujati tuje investitorje, naj vlagajo v državo, ki je nujno potrebovala sveži kapital. Vietnam je hitro postal izredno zanimiv za tuje vlagatelje zaradi nizkih mezd in visoke stopnje izobraženosti glede na ostale države v regiji.

Leta 1992 sta se na trgu pojavili dve tuji banki, Banque Indosuez of France in Bangkok Bank of Thailand, ki sta odprli poslovalnice v Saigonu. Državne banke so le manjši del kreditov podelile privatnemu sektorju, zato je bila konkurenca zelo dobrodošla. V letu 1992 je na primer 12.000 državnih podjetij dobilo 86 % od vseh kreditov, imelo v lasti 76 % vseh sredstev, zaposlovalo zgolj 30 % delovne sile in realiziralo 26 % BDP (Dana 1994, str. 98).

Posledice nove politike so bile so bile izjemne. Vietnam je že čez nekaj let postal 2. največji izvoznik riža na svetu. Stopnja rasti BDP se je iz 2,5 % leta 1987 povečala na 7,8 % leta 1989

(glej Tab. št. 4, str. 21). Tudi socialni indikatorji so pokazali občutno izboljšanje življenjskega standarda prebivalstva. Revščina se je zmanjšala za tretjino v prvih 10 letih po Doi Moi in je po Nacionalni raziskavi življenjskega standarda v Vietnamu leta 1997 zajemala 37,4 odstotka prebivalstva (Glewwe, Gragnolati, Zaman, 2002, str. 774).

Opazni premiki pa so se zgodili tudi v politični sferi. Vietnam se je pridružil različnim mednarodnim organizacijam, kot so ASEAN (Association of Southeast Asian Nations), APEC (Asia – Pacific Economic Cooperation), in zaprosil za članstvo pri WTO (World Trade Organization). Deset let zatem, ko je vietnamska vlada uvedla Doi Moi, je vzpostavila diplomatske odnose že s 165 državami. Ko je Clintonova administracija februarja 1994 dvignila embargo, je bila Vietnamu pot odprta.

Razpad Sovjetske zveze skorajda ni imel vpliva na gospodarstvo, kljub temu da je bilo še na začetku 80. popolnoma odvisno od mednarodne menjave s Sovjetsko zvezo. Tudi 'Azijska gripa' je le ošinila Vietnam. Vzroke za to lahko najdemo v regulatornih ekonomskih ukrepih in v značilnostih trga v Vietnamu. Menjalni tečaj je bil stabilen, ker dong (vietnamska valuta) ni bil prosto konvertibilen, mednarodna menjava in mednarodne transakcije pa so bile striktno regulirane. Borza se ni zlomila, ker je v Vietnamu enostavno še ni bilo. Le tuje direktne investicije so občutneje padle (glej Tab. 1, str. 13) zaradi recesije v nekaterih državah - Tajski, Maleziji, Indoneziji, Filipinih in Južni Koreji, ki so zmanjšale svoje vloge v vietnamski kapitalni portfolio za 40 % (Neilson, 1998, str. 11).

Po končani krizi v regiji se je situacija hitro izboljšala. Kljub temu, da je BDP rasel počasneje kot na začetku 90. (med 8 % do 9 %), je bila rast stabilnih 5,0 % v letu 2001, leta 2002 se je povečala na 5,8 % in nato na 6 % v letu 2003, kar uvršča Vietnam za Kitajsko na sam vrh uspešnosti v regiji (glej Tab. 4, na str. 21).

Vseeno pa je bilo tudi v Vietnamu najti slabosti, ki so oslabile ostala gospodarstva v regiji. Veliko državnih podjetij, ki so dominirala v proizvodnem sektorju, je neučinkovitih in zelo zadolženih. Finančni sistem je bil oslavljen s slabim dolgom, javni dolg je ogromen, dong prevrednoten, po nekaterih predvidevanjih celo za 40 % (Kokko, 1998, str. 320).

Še danes obstaja mnogo pomanjkljivosti, ki jih bo Vietnam na svoji poti še moral odpraviti. Kljub velikemu številu tujih investicij (FDI) obstaja veliko pomanjkanje kapitala, opreme in novih tehnologij. Slabo razvita je tudi fizična infrastruktura. Na trgu delovne sile primanjkuje visoko usposobljene delovne sile. Tudi vstop v polnopravno članstvo pri WTO (World Trade Organization) poteka zelo počasi, kar lahko Vietnam drago stane. Po dolgotrajnih pogajanjih je Vietnamu uspelo podpisati bilateralni sporazum o trgovinski menjavi z ZDA, vendar ga čaka še 40 takšnih pogodb z ostalimi članicami WTO-ja. Dosti je zapletov zaradi vztrajanja Vietnamske pri visokih carinah na industrijsko blago in kmetijske pridelke (All that glitters, 2002, str. 14).

Eden izmed zelo perečih problemov je korupcija, ki je prisotna na vseh ravneh državnega aparata in se ji pri izvedbi marsikaterega projekta ne da izogniti. Čeprav se vlada že dolgo trudi odpraviti te pomanjkljivosti, je bila pri tem prepočasna in premalo odločna. Opaznejše pa so razmere v zadnjem času, ko je prišlo do prvih obsodb tudi višjih funkcionarjev na podlagi antikorupcijskega zakona iz leta 1997. Ta med drugim zahteva, da morajo vsi višji državni uradniki prijaviti vse svoje premoženje, ki se nato konstantno spremlja. Vsakega uradnika, ki mu dokažejo jemanje podkupnine ali poneverbe v višini nad 27.000 USD, čaka dosmrtna ječa ali celo usmrtitev, kar se je že zgodilo (Ravi, 2002, str. 15).

Najbolj smiselna rešitev marsikatere težave bi bila v spremembi političnega sistema. Na čelu države se še vedno trdno drži v sedlu komunistična partija, posledice pa se kažejo v pretirano razvejeni birokraciji, nepregledni zakonodaji in slabo razvitem sodnem sistemu, ki slabo ščiti tuje vlagatelje in upočasnjuje realizacijo sprejetih FDI. Zdi se, da je liberalnejša politika samo posledica vladne težnje ostati na oblasti in ne premik v tržni sistem. Preveč sprememb v prekratnem času bi slej ko prej vodilo do premočnih teženj po spremembi tudi v političnem sistemu, zato pa je potrebno vse skupaj malo upočasniti.

3.3 TUJE DIREKTNE INVESTICIJE (FDI)

Ena od prvih nalog Doi Moi je bilo sprejetje zakona o tujih direktnih investicijah, kar se je zgodilo v začetku leta 1987. V zakonu so določeni oblika in pogoji dovoljenih tujih investicij ter njihova obdavčitev (Fisher, Chan, 1998, str. 38). Po krizi v 80. letih je v Vietnamu v začetku leta 1990 vladala spodbudna gospodarska klima. Gospodarski razvoj je z naglim povečevanjem izvoza (v povprečju 20 % letno med letoma 1989 in 1992) stabilno rasel v razmerah nizke inflacije. S svojimi takrat dobrimi 70 milijoni prebivalcev je po velikosti gospodarstva zavzemal 3. mesto med tranzicijskimi državami (za Kitajsko in Rusijo). Vietnam je bogat z naravnimi bogastvi, kot so nafta, minerali, les, morski produkti, in ima eno izmed najprivlačnejših azijskih obal.

Velika prednost Vietnama je tudi v mladi, poceni, ambiciozni in dobro izobraženi delovni sili. Tudi znanje tujih jezikov in računalniška pismenost je na visoki ravni glede na ostale države v regiji. Kljub nedemokratičnim volitvam in avtoritativnemu režimu je Svetovna banka proglasila Vietnam za najvarnejšo državo v Vzhodni Aziji glede na varnost investicijskih vlaganj (All that glitters, 2002, str. 12). Ni čudno, da je država kmalu pritegnila množico tujih investorjev. V letu 2001 je bil Vietnam na 20. mestu izmed 140 držav po svetu glede na realizacijo tujih investicij (Mollard, 2002, str. 18).

Tabela 1: Realizacija tujih direktnih investicij v med letoma 1988 in 2000 v tekočih cenah

Investicije	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Odobrene (v mio \$)	318	583	839	1.322	2.165	2.900	3.766	6.531	8.497	4.649	3.897	1.568	2.012
Realizirane (v mio \$)	288	312	408	664	1.418	1.469	1.730	2.987	2.941	2.334	1.806	1.278	1.526
Realna st.rasti realiz. inv. (v %)	-	291	39	118	53	-27	12	44	-8	-19	-21	-29	19
Kumulativa realiz. inv. (v %)	73	63	57	54	59	56	53	50	45	46	46	48	49

Vir: Vietnam General Statistical Office, 2004.

V Tabeli 1 vidimo velik razkorak med realiziranimi in odobrenimi investicijami. Opazimo lahko, da se kumulativa realiziranih investicij počasi zmanjšuje in je že padla pod 50 odstotkov. Kumulativa realiziranih investicij kaže, kolikšen je delež vseh do sedaj realiziranih investicij z vsemi do sedaj odobrenimi investicijami. V veliki meri je razlog za to zmanjševanje deleža v počasni in razvejeni birokraciji, s katero se morajo spopadati investitorji po sprejetju projektov. Zaradi množice dovoljenj, omejitev in zahtev, ki jih morajo investitorji doseči, prihaja do velikih zamud, kar včasih prestraši investitorje, da se umaknejo. Takšno stanje dostikrat privede do podkupovanja uradnikov, kar smo omenjali že v prejšnjem poglavju. Opazimo lahko, da je "Azijska gripa" že leta 1997 pokazala svoje zobe in močno znižala višino investicijskih sredstev. Trend padanja se je nadaljeval vse do leta 1999, nato pa je postal spet pozitiven. Razlog za tako močan vpliv leži v veliki vlogi držav iz regije, ki imajo večinski portfolio v investicijski strukturi in so bile prizadete v omenjeni recesiji (glej Prilogo št. 5).

Tabela 2: Investicije po različnih virih investiranja med letoma 1995 in 2000

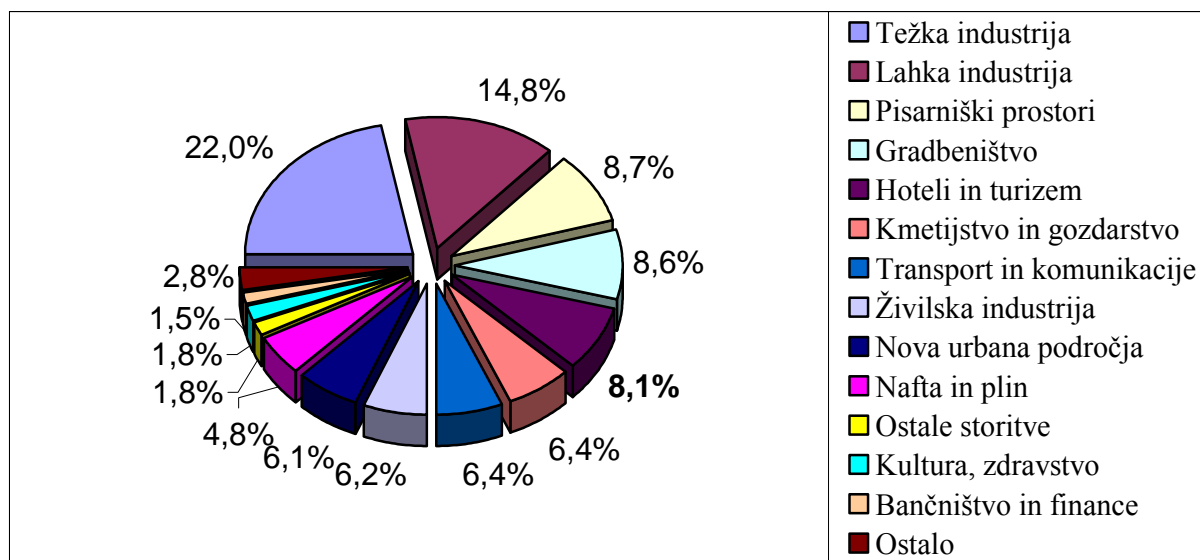
Investicije po virih investiranja	1995	1997	1998	1999	2000
Skupne investicije (v mio USD, konst. cene 1994)	5.540	7.223	6.892	7.204	8.372
1. Državne investicije (v %)	38,3	50,1	54,0	61,6	61,9
- Državni proračun (v %)	19,9	21,2	22,8	25,2	23,2
- Kredit (v %)	4,5	13,1	10,5	14,3	20,5
- Državna podjetja (v %)	13,8	15,7	20,7	22,1	18,2
2. Investicije privatnega sektorja (v %)	29,4	23,6	21,0	20,2	19,5
3. Tuje direktne investicije (FDI) (v %)	32,3	26,3	25,0	18,2	18,6

Vir: Vietnam General Statistical Office, 2004.

V Tabeli 2 so prikazani viri investiranja in hitro lahko opazimo, da je prišlo leta 1998 do zmanjšanja višine investicijskih sredstev na nacionalni ravni, vendar to ni bilo tako drastično kot pri neposrednih tujih investicijah. Že naslednje leto se je trend rasti strmo nadaljeval, kar je bila posledica povečevanja deleža državnih investicij. Te je država zagotovila z večjim zadolževanjem v tujini. Večji delež državnih investicij se tudi opazi v strukturi investicij po gospodarskih sektorjih. To se pozna tudi v sektorju hoteli in restavracije, v katerega država investira približno 1 odstotek (Statistical Yearbook 2000) vseh sredstev, medtem ko je delež FDI v ta sektor med letoma 1998 in 2003 v povprečju 8,1 % (glej Sliko 3). Po drugi strani pa se večja delež v skupnem portfoliju investicijam v infrastrukturo. Država namreč nameni skoraj polovico vseh investicijskih sredstev za projekte v sektorjih transport in komunikacije ter oskrbo z elektriko, plinom in vodo (Statistical Yearbook 2000, 2004).

Kljub veliki gospodarski rasti prihaja do dejavnikov, ki kažejo, da se v zadnjih obdobjih investicije uporabljajo manj učinkovito. Kazalec razmerja med vloženim kapitalom in outputom (ICOR ali po naše mejni kapitalni koeficient), ki meri potrebno količino enot kapitala, katerega je potrebno investirati, da se output poveča za eno enoto v preučevanem obdobju, je zrasel v letu 2001 na 5,3. To je dosti višje kot v ostalih hitro rastočih gospodarstvih, kot je npr. Kitajska. Visok kazalec pomeni, da je ali veliko investicij namenjenih dolgoročnim projektom (ceste, hidroelektrarne ...) ali pa so uporabljene neučinkovito (Economic outlook, 2002, str. 8).

Slika 3: Tuje direktne investicije (FDI) v Vietnamu od 1. 1. 1998 do 31. 12. 2003 po gospodarskih sektorjih

Vir: Vietnam Investment Review, 2003, str. 20.

Potencialni tuji vlagatelji morajo zaprositi za investicijsko dovoljenje Ministrstvo za planiranje in investicije. Če višina investicije ne presega določene velikosti (v Saigону in

Hanoiju 10 milijonov USD, drugje 5 milijonov USD), lahko dovoljenje izda tudi lokalni partijski komite. Predpisane oblike tujih investicij so lahko (Fisher, Chan, 1998, str. 38):

- Joint venture – legalno in z omejeno odgovornostjo ustanovljeno podjetje. Pogodba o ustanovitvi je ponavadi sklenjena med vietnamskim podjetjem in tujim investitorjem. Vsaka stran vloži določen del kapitala in deli dobiček glede na delež vloženega kapitala. Kontrola nad poslovanjem je deljena;
- podjetje s 100 % tujim lastništvom. Legalno in z omejeno odgovornostjo ustanovljeno podjetje. Tuji investitor vloži celoten znesek in ima popoln nadzor nad podjetjem;
- pogodba o sodelovanju. Pisen dokument, sklenjen med dvema ali več stranmi, z namenom investiranja brez ustanovitve skupnega podjetja;
- Build – Operate – Transfer (BOT), pogodbe, v katerih pooblaščenno telo v Vietnamu in tuji vlagatelj skleneta pogodbo o izgradnji infrastrukturnega objekta, ki ga sprva uporablja vlagatelj, nato pa ga preda lokalnim oblastem.

4 EKONOMSKI VPLIVI TURIZMA

Vplivi turizma so tema, ki je povzročila veliko zanimanja in raziskovanja med številnimi avtorji in teoretiki turizma, kateri so poskušali te vplive določiti, sistematizirati in kvantificirati. Poznamo ekonomske in neekonomske vpliva turizma. Med slednjimi je v zadnjem času še posebej posvečena pozornost področju vplivov na okolje. Predvsem imamo pri tem v mislih naravno okolje, ne smemo pa pozabiti tudi vplivov na socialno in kulturno okolje (Mihalič, 2002, str. 11).

Pionirja v raziskovanju vplivov ekonomskih funkcij turizma sta bila Hunziker in Krapf (Grundriss der allgemeinen Fremdenverkehrslehre, Zuerich, 1942), ki sta pred dobrimi 60 leti opisala osnovne vplive, ki jih ima turizem na dohodek in narodno gospodarstvo. Ti vplivi so dvojni (Planina, Mihalič, 2002, str. 218):

1. vpliv turizma na višino BDP;
2. vpliv turizma na ponovno delitev BDP in sicer v dveh oblikah:
 - vpliv na njegovo prostorsko delitev med državami, regijami in kraji,
 - vpliv na njegovo ponovno sektorsko delitev med področji dejavnosti, panogami in podjetji.

Zgornja razdelitev je preveč osnovna in že precej stara. V kasnejših obdobjih so številni avtorji opredelili nove ekonomske funkcije turizma. Sam bom klasifikacijo ekonomskih vplivov turizma povzel po Mihaličevi razdelitvi, ki ekonomske vplive turizma deli na (Mihalič, 2002, str. 12):

- vpliv na plačilno bilanco, imenovan tudi devizna funkcija turizma;
- vpliv na regionalni razvoj ali kompenzacijska funkcija;

- vpliv na valorizacijo necenovnih in javnih dobrin ali konverzijska funkcija;
- vpliv na zaposlovanje ali zaposlitvena funkcija (tudi absorpcijska funkcija II);
- vpliv na inflacijo/deflacijo ali inflacijsko/deflacijska funkcija (tudi absorpcijska funkcija I);
- vpliv na gospodarski razvoj s pomočjo turističnega multiplikatorja ali multiplikacijska funkcija.

4.1 DEVIZNA FUNKCIJA

Turizem državi prinaša ali odnaša devizna sredstva. To je tudi predmet preučevanja devizne funkcije, ki jo zaradi njenega vpliva na plačilno bilanco imenujemo tudi plačilno–bilančna funkcija. Prav vpliv turizma na plačilno bilanco je bila tudi edina funkcija turizma, ki je zanimala ekonomiste do pred nekaj desetletji. Kot je že omenjeno v drugem poglavju diplome (str. 5), so o vplivu potovanj na plačilno bilanco razmišljali že markintilisti v 17. stoletju. Ugotovili so, da se s potovanji in izdatki v tujini povečuje deficit v plačilni bilanci in tako zmanjšuje narodno bogastvo države. Zato so zagovarjali in sprejemali protekcionistične ukrepe proti potovanjem domačih rezidentov v tujino in pospeševanju mednarodnega receptivnega turizma (Mihalič, 2002, str. 13).

Plačilna bilanca zajema podatke o vseh izdatkih in prejemkih, ki so v državi nastali kot posledica uvoza in izvoza blaga, storitev, kapitala, dohodkov od dela ter tekočih transferov. Del bilance storitev je turistična bilanca, ki zajema vse prilive od tujih turistov in odlive iz naslova potovanj v tujino. Turistični priliv lahko štejemo kot klasičen izvoz in turističen odliv kot klasičen uvoz. Tem večji kot je turistični devizni priliv od odliva, toliko bolj lahko država pokriva povečan uvoz blaga in tako vpliva na uravnoteženje plačilne bilance. Zgodba je seveda obratna pri državi, ki ima prevladujoč emitivni turizem in mora za uravnoteženje plačilne bilance povečati izvoz (Mihalič, 2002, str. 16).

Ker pri turistični menjavi ne gre za fizični pretok blaga čez mejo, imenujemo tokova, ki pri tem nastaneta, nevidni izvoz in nevidni uvoz. Nevidni izvoz ima veliko prednosti pred klasičnim izvozom. Omogoča ekonomsko valorizacijo nekaterih prostih dobrin, o čemer govori naslednje poglavje. Nadalje omogoča prodajo proizvodov in storitev, po katerih povprašujejo turisti, po višjih cenah, kot bi jih dosegli z izvozom teh dobrin. Izvoz s pomočjo dobrin je tudi cenejši, ker odpadejo transportni in ostali stroški, povezani s transportom. Prav tako omogoča izvoz lahko pokvarljivega blaga, ki zaradi njegovih specifičnih lastnosti ali neustreznih razmer v državi drugače ne bi bil mogoč (Planina, Mihalič, 2002, str. 231).

Poleg vseh teh prednosti, ki jih prinaša nevidni izvoz, pa ne smemo pozabiti, da je njegov prispevek nekoliko manjši zaradi dejavnikov, ki delujejo v obratni smeri. Poleg emitivnega turizma moramo v Vietnamu upoštevati povečanje uvoza zaradi potrebe turizma in

demonstracijskega učinka, ki ga dajejo turisti s potrošnjo uvoženih dobrin, kar povečuje uvozno naravnost države. Prav tako je v Vietnamu potrebno upoštevati odlive, nastale zaradi tujega lastništva kapitala, ki je prisoten v turističnih in od turizma odvisnih dejavnostih. Takšni odlivi so plačila tuji delovni sili, plačila iz naslova dobička itd (Mihalič, 2002, str. 21).

Tabela 3: Blagovna in turistična menjava Vietnam v letih 1990, 1995, 2000, 2001, 2002 in Tajske leta 2002 v tekočih cenah

Zap. št.	Postavka	Vietnam					Tajska 2002
		1990	1995	2000	2001	2002	
1	Blagovna menjava						
1.1	Izvoz (v mio USD)	2.404,0	5.448,9	14.482,7	15.027,0	16.530,0	81.865
1.2	Uvoz (v mio USD)	2.752,4	8.155,4	15.636,5	16.162,0	19.300,0	72.709
1.3	Saldo (v mio USD)	-348,4	-2.706,5	-1.153,8	-1.135,0	-2.770,0	9.156
2	Turistična menjava						
2.1	Priliv (v mio USD)	64,0	508,0	560,0	583,0	612,0	7.222,4
2.2	Odliv (v mio USD)	1,7	36,0	66,3	71,4	81,3	1.922,9
2.3	Saldo (v mio USD)	62,3	472,0	493,7	511,6	530,7	5.299,4
3	Kritje salda (v %)	17,9	17,4	42,8	45,1	19,2	57,9
4	Delež turističnega priliva/odliva v blagovnem izvozu in uvozu						
4.1	Delež turist. odliva v blag.uvozu (v %)	0,06	0,44	0,42	0,44	0,42	2,64
4.2	Delež turist. priliva v blag.izvozu (v %)	2,66	9,32	3,87	3,88	3,70	8,82
4.3	Delež turist. odliva v blag.izvozu (v %)	0,07	0,66	0,46	0,48	0,49	2,35
4.4	Delež turist. priliva v blag.uvozu (v %)	2,33	6,23	3,58	3,61	3,17	9,93
5	Drugi kazalci						
5.1	Turistični priliv per capita v USD	0,97	7,06	7,21	7,41	7,68	120,59
5.2	Turistični odliv per capita v USD	0,03	0,50	0,85	0,91	1,02	32,11
5.3	Delež turističnega priliva v BDP (v %)	0,99	2,45	1,80	1,78	1,74	5,71
5.4	Delež turističnega odliva v BDP (v %)	0,03	0,17	0,21	0,22	0,23	1,52

Vir: Evromonitor, Vietnam General Statistical Office: Yearbook 2002 (prirejeno po: Planina, Mihalič 2002, str. 230).

Med številnimi kazalci, ki tako ali drugače opredeljujejo vpliv turizma na plačilno bilanco, jih sam povzemam po tabeli v učbeniku Ekonomika turizma (Planina, Mihalič, 2002, str. 230). Ti kazalci so prikazani v Tabeli 3, spodaj pa je njihov podrobnejši opis. V Prilogi št. 4 pa je še dodaten prikaz turistične menjave v državah jugovzhodne Azije in še nekaterih držav v širši regiji (Japonska, Kitajska, Indija).

Kazalci Tabele 3 obsegajo naslednje sklope:

- najpogosteje uporabljen kazalec je saldo bilance turističnih potovanj, ki ga izračunavamo kot razliko med prilivi turističnih prihodkov iz tujine v državo in odlivi turističnih odhodkov zaradi potovanj rezidentov v tujino. V Vietnamu je ta saldo močno pozitiven in se še povečuje kljub opazni rasti emitivnega turizma. Le-ta je šele v povojih, saj predstavljajo odhodi turistov v tujino le približno dobrih 6 % tujih prihodov in dober odstotek domačega turizma. Ta kazalec si lahko pogledamo tudi v Prilogi št. 4, kjer je prikazana primerjava med državami v širši regiji v različnih obdobjih. Vidimo, da pri tem kazalcu prihaja do večjih nihanj še posebno v dveh obdobjih, to je leta 1998 in 2001. Prvo je posledica "Azijske gripe", pri kateri se je v razvitih gospodarstvih (Japonska, Malezija, Tajska) zmanjšal turistični odliv, torej potovanje rezidentov v tujino in turistični priliv v destinacijah, kamor prihaja tudi največ tujih turistov iz regije (Tajska, Malezija in Indonezija). Kot je v tem delu že večkrat omenjeno, je ta recesija Vietnam samo ošvrknila in ni imela opaznejših posledic v turistični industriji. Leto 2001 pa je znano po zloglasnem 11. septembru, ki je vplival tudi na to območje in močno zmanjšal turistični priliv večine držav. Zmanjšanje se ni pojavilo le v treh državah. Te so Kitajska, Laos in Vietnam. To lahko pripišemo dejstvu, da v teh treh državah praktično ni nevarnosti za teroristične napade. Še posebno to velja za Vietnam, ki se le malo vpleta v mednarodno politiko (zaradi vojne z Ameriko ni na listi njenih zaveznic), ker je v njem izredno malo muslimanov in nobenih manjšin, ki bi imele kakšne separatistične težnje;
- kritje salda je kazalec, ki primerja saldo turistične menjave z blagovno menjavo. Vrednost kazalca je po obdobjih močno nihala. Razloge za to lahko poiščemo v neenakomerni rasti uvoza, kar je posledica raznih restrikcij domače politike. V bodoče je s stabilnejšo zunanjo politiko in sprejetjem v organizacijo WTO (World trade organization) pričakovati porast izvoza in skupno z nadaljnjim naraščanjem turističnega priliva še večje pokritje blagovnega deficita;
- če primerjamo med seboj turistični priliv in odliv s podatki o blagovnem uvozu in izvozu, dobimo kazalec - delež turističnega odliva v blagovnem uvozu oziroma delež turističnega priliva v blagovnem izvozu. V Tabeli 3 vidimo, da predstavlja turistični odliv zelo majhen delež blagovnega uvoza in se giblje malo pod pol odstotka. Nekoliko pomembnejši del blagovnega izvoza je turistični priliv, ki je največjo vrednost dosegel leta 1995 s kar 9,32 odstotka in celo presegel vrednost kazalca za Tajsko leta 2002. Drugače se giblje vrednost tega kazalca nekaj pod 4 odstotki;
- njima nasprotna kazalca sta delež turističnega odliva v blagovnem izvozu in delež turističnega priliva v blagovnem uvozu. Prvi nam pove, da je v Vietnamu turistični odliv znašal v zadnjih letih slabega pol odstotkov deviznih sredstev, ki jih je pridobil z izvozom blaga. Drugi pa, da je turistični devizni priliv prav tako leta 1995 pokrival največ blagovnega uvoza Vietnama, in sicer za 6,23 odstotka, kar je manj od Tajske, kjer je leta 2000 znašal 9,68 odstotka;

- v zadnji 5. sklop kazalcev sodita tudi deleža turističnega priliva/odliva na prebivalca. V Tabeli 3 vidimo, da oba kazalca sicer naraščata hitreje kot hitro rastoče vietnamsko prebivalstvo, a zavzemata zelo majhne vrednosti v primerjavi s tajskim. Na vsakega prebivalca pride v povprečju 7,68 USD v letu 2002, medtem ko je ta vrednost na Tajskem bistveno višja s 120,59 USD na prebivalca. Tudi turistični odliv na prebivalca narašča v preučevanem obdobju in znaša leta 2002 1,02 USD. To pomeni, da so v povprečju prebivalci Vietnoma namenili 1,02 USD za potovanja v tujino, kar je dosti nižje kot 32,11 USD, kolikor jih za potovanja namenijo Tajci. Glavni razlog za tolikšno razliko seveda tiči v neprimerno nižji kupni moči prebivalcev Vietnoma, o čemer pričča tudi naslednji kazalec;
- kot zadnja kazalca bomo obravnavali deleža turističnega priliva/odliva v BDP. Kot je razvidno iz Tabele 3, zavzema turistični odliv le majhen delež odliva iz BDP Vietnoma, in sicer za 0,32 odstotka v letu 2002. Vendar pa za razliko od deleža turističnega priliva le-ta počasi narašča. Delež turističnega priliva v BDP, ki nam pove, kolikšen del BDP predstavlja turistični priliv, namreč počasi pada. To pomeni, da raste gospodarstvo Vietnoma hitreje kot znaša rast turističnega priliva v državo. Kazalec je bil najvišji leta 1995, ko je znašal turistični priliv 2,45 odstotkov BDP, kar je bolj primerljivo s tajskim 5,71 odstotki kot pri prejšnjih kazalcih. Delež BDP-ja, ki ga je realizirala celotna turistična industrija v Vietnamu, je leta 2002 znašal 4,2 odstotka BDP (preračun na osnovi podatkov iz Priloge št. 2 in Tabele 4).

Pri vseh zgoraj opisanih in prikazanih kazalcih vidimo, da je turistični odliv premajhen, da bi resneje vplival na plačilno bilanco. Močnejši je vpliv turističnega priliva, kar je pri državi na tej stopnji gospodarske razvitosti seveda tudi pričakovati. Pri primerjavi kazalcev s tajskimi postane očitno, da turizem v Vietnamu še ne igra tako pomembne vloge kot na Tajskem. Vendar pa moramo pri tem upoštevati, da je turizem v Vietnamu prisoten razmeroma zelo kratek čas (slabih 15 let) in da se vlagajo veliki naporji za njegov hiter razvoj. VNAT (Vietnam National Administration for Tourism) je v zadnjem času zelo aktivna s promocijo v tujini in napoveduje, da bo do leta 2010 delež turističnih prihodkov v BDP že kar 12-odstoten. Takšne napovedi so malo pretirane, saj se ta delež le počasi povečuje (pred nekaj leti se je celo zniževal), predvsem zaradi ekspanzije celotnega gospodarstva.

V Vietnamu vidijo v turizmu veliko priložnost za pridobivanje deviznih sredstev za domačo blagajno, ki jo muči velik plačilno–bilančni primanjkljaj. Politika poskuša na različne načine privlačiti čim več tujih turistov in prepričati svoje rezidente, da ostanejo doma. Že samo izdelava potnega lista je otežena zaradi dolgotrajnih birokratskih postopkov. Z naraščanjem življenjskega standarda pa se čedalje več Vietnamcev odloča za potovanje v tujino (čeprav je teh še vedno zelo malo, približno 1,2 % od 14 milijonov domačih turistov). Najbolj popularni destinaciji sta Tajska in Kitajska. Več kot polovica emitivnega turizma je usmerjena na Tajsko, ki privablja Vietnamce zaradi lepe narave, prijaznega in gostoljubnega prebivalstva ter pestrega nočnega življenja. Vietnamski turisti bi naj bili po neki raziskavi znani celo kot

bolj razsipni od Evropejcev (ASEAN and the Mekong region, 2003). Kot vidimo v Prilogi št. 2, so vietnamski turisti leta 2002 porabili 81,3 milijona USD za potovanje v tujino. Odliv zaradi potovanj v tujino je v primerjavi z alternativno možnostjo – domači turizem – še vedno majhen, saj je le-ta v letu 2002 znašal 948 milijonov USD.

4.2 KOMPENZACIJSKA FUNKCIJA

Kompenzacijska funkcija se nanaša na sposobnost turizma, da izenačuje razlike v gospodarski razvitosti med državami oz. med regijami znotraj posamezne države. Ta proces imenujemo tudi teorija konvergence v gospodarski razvitosti. Njen predmet preučevanja so tokovi finančnih sredstev med državami ali regijami, ki so posledica turistične dejavnosti. Tokovi so večinoma usmerjeni iz ekonomsko bolj razvitih držav/regij (emitivne države) v ekonomsko manj razvite (receptivne) države/regije. Za prve je dostikrat značilna visoka stopnja industrializacije in urbanizacije, gosta naselitev in degradirano okolje. Iz tega posledično nastopi želja zapustiti takšno okolje za krajši oddih, kar je omogočeno z visokimi prihodki in razpoložljivim prostim časom prebivalstva teh držav. V drugo kategorijo spadajo receptivne države, ki so ekonomsko manj razvite z nižjimi prihodki prebivalstva. Vendar imajo te države bolj ohranjeno okolje in s tem bolj privlačne naravne in kulturne danosti ter seveda nižje cene, kar privablja turiste iz emitivnih držav (Mihalič, 2002, str. 24).

Pretok turistov, ki prinesejo s seboj finančna sredstva, iz smeri razvitih držav v manj razvite zmanjša kupno moč v njihovi državi in jo poveča v receptivni državi. V prvih državah se z odhodi prebivalstva zmanjša povpraševanje in posledično proizvodnja in BDP na prebivalca. V receptivnih državah pa se povečajo kupni skladi in povpraševanje. Povečana potrošnja poveča gospodarsko aktivnost in z njo proizvodnjo proizvodov in storitev, zaposlenost, investicije in posledično BDP na prebivalca. Takšen proces prerazdelitve narodnega dohodka v korist manj razvitih dežel je smisel kompenzacijske funkcije in teorije konvergence (Planina, Mihalič 2002. str. 233).

Ekonomistov do 1960 vplivi domačega turizma večinoma niso zanimali. Vladalo je prepričanje, da domači turizem vpliva le na prerazporeditev narodnega prihodka znotraj gospodarstva in je tako nepomemben za gospodarski razvoj in plačilno bilanco. Vendar igra domači turizem bolj pomembno vlogo. Indirekten vpliv ima tudi na plačilno bilanco z zmanjševanjem emitivnega turizma pri domačem prebivalstvu in s tem zmanjšanim odlivom deviz iz države. Pozitiven vpliv pa se kaže tudi v povečanju narodnega dohodka, saj domači turisti v destinaciji potrošijo vsaj 4-krat več kot v domačem okolju. Pomemben pa je tudi kompenzacijski vpliv, ki prerazporedi narodni dohodek znotraj države in s tem vpliva na izenačevanje razvitosti med regijami. Domači turizem regijam prinaša enake učinke kot tuji receptivni turizem, razen da domači turisti s seboj ne prinašajo deviznih sredstev, ampak

domačo valuto (Mihalič, 2002, str. 27). V Vietnamu je domači turizem zelo pomemben saj je recimo leta 2002 po Vietnamu letovalo 14 milijonov domačih turistov, ki so ustvarili 948 milijonov USD prihodkov in le 2,6 milijona tujih turistov, ki so doprinesli 612 milijonov USD v turistično blagajno (glej Prilogo 2).

Tabela 4: Izbrani kazalci BDP Vietnama med letoma 1986 in 2003 v stalnih cenah iz leta 1994

Kategorija \ leto	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Realna stopnja rasti BDP (v %)	3,4	2,5	5,1	7,8	5,0	5,8	8,7	8,1	8,8
Menjalni tečaj USD – dong	23	78	607	4.464	6.483	10.037	11.202	10.641	10.966
BDP na prebivalca (v USD)	160,6	161,2	165,9	175,6	180,5	186,9	198,9	210,5	224,6
BDP (v mio USD)	9.870	10.117	10.633	11.463	12.036	12.734	13.842	14.960	16.281
BDP (v mio USD)-tekoče cene	17.370	24.256	16.077	3.901	6.472	7.642	9.867	13.181	16.281
Realizacija BDP po različnih sektorjih (v %):									
Kmetijstvo, gozdarstvo ribolov	38,06	40,56	46,30	42,07	38,74	40,49	33,94	29,87	27,43
Industrija, gradben., rudarstvo	28,88	28,36	23,96	22,94	22,67	23,79	27,26	28,90	28,87
Storitve	33,06	31,08	29,74	34,99	38,59	35,72	38,80	41,23	43,70
Kategorija \ leto	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Realna stopnja rasti BDP (v %)	9,5	9,3	8,2	3,5	4,2	5,5	5,0	5,8	6,0
Menjalni tečaj USD - dong	11.038	11.033	11.683	13.268	13.943	14.168	14.725	15.280	16.068
BDP na prebivalca (v USD)	241,4	259,5	276,1	281,4	289,0	298,6	310,8	323,3	337,0
BDP (v mio USD)	17.834	19.500	21.090	21.828	22.745	23.996	25.195	26.657	28.256
BDP (v mio USD)-tekoče cene	20.736	24.658	26.844	27.210	28.684	31.173	32.685	35.086	36.781
Realizacija BDP po različnih sektorjih (v %):									
Kmetijstvo, gozdarstvo, ribolov	27,18	27,76	25,77	25,78	25,43	24,53	23,24	22,58	21,83
Industrija, gradben., rudarstvo	28,76	29,73	32,07	32,49	34,49	36,73	38,13	39,44	41,09
Storitve – od tega:	44,06	42,51	42,15	41,73	40,07	38,73	38,63	37,22	36,34
Restavracije, hoteli	4,69	4,35	4,27	4,40	4,28	4,10	4,18	4,45	3,38
Restavracije, hoteli (st. rasti v %)	-	10,19	7,01	4,50	2,53	4,06	6,94	14,08	-20,21

Vir: Evromonitor, 2004.

Teorija konvergence je deležna tudi številnih kritik. Prva med njimi opozarja, da pozitivni učinki niso tako veliki kot bi pričakovali, saj denar iz nerazvitih predelov odteka tudi nazaj v razvite predele. To se lahko zgodi zaradi povečane potrošnje, ki se pokrije z uvozom dobrin ali pa zaradi tujih multinacionalnih podjetij, ki prestrežejo turistično potrošnjo v destinaciji in nato prihodke pošiljajo v matične države (Mihalič, 2002, str. 28). Do povečanega uvoza zaradi zadovoljevanja turistične potrošnje vsekakor prihaja tudi v Vietnamu in prav tako do

zmanjšane turistične priliva zaradi tujih ponudnikov turističnih proizvodov in storitev. Dosti turistične superstrukture je namreč v tuji lasti in kot vidimo v Tabeli 5, se le-ta tudi povečuje. Delež tujih direktnih investicij v turizmu je v povprečju 8,1 % (glej Sliko 3, str. 14), medtem ko je delež vseh investicij v turizmu v zadnjih šestih letih v povprečju 4,3 % (Statistical Yearbook 2000 in 2002).

Tabela 5: BDP po izvoru kapitala v letih med 1995 in 2000

Izvor kapitala	1995	1997	1998	1999	2000
Država	40,18	40,48	40,00	38,74	38,98
Kolektivni viri	10,06	8,91	8,90	8,84	8,53
Privatni sektor	3,12	3,38	3,41	3,37	3,30
Gospodinjstva	36,02	34,32	33,83	32,93	32,03
Mešani viri	4,32	3,84	3,83	3,89	3,90
Tujci	6,30	9,07	10,03	12,24	13,25
Skupaj (mio USD, v konst.cenah 1994)	17.834	21.090	21.828	22.745	23.996

Vir: Vietnam General Statistical Office, 2004.

Naslednja kritika teorije konvergence svari pred veliko odvisnostjo države, ki se preveč usmeri v turizem in opušča preostale dejavnosti. Turistično povpraševanje je lahko zelo nestanovitno, kar povzroči veliko ekonomsko škodo takšni državi (Mihalič, 2002, str. 29). Padec povpraševanja lahko nastane zaradi naravnih nesreč ali razmer (potresi, cvetenje morja), politične situacije (vojne) ali pa v zadnjem času zelo popularnega terorizma in SARS-a. Posledice terorističnega napada 11. 9. 2001 v ZDA so povzročile velike izgube v turistični dejavnosti po vsem svetu. Vplivale so tudi na zmanjšanje turističnega priliva v večini dežel v regiji, vendar na Vietnam niso imele resnejšega vpliva (glej Prilogo 2). Čisto drugačna zgodba za Vietnam pa je bila epidemija atipične pljučnice - SARS, ki je leta 2003 tri mesece pustošila po Vietnamu in skoraj popolnoma ohromila Vietnamsko turistično industrijo. Kljub dobremu začetku leta so prihodi tujih turistov konec februarja močno upadli. Lufthansa je na primer poročala, da je povpraševanje po letih v jugovzhodno Azijo upadlo kar za 85 % (Painful side-effects, 2003, str. 1). Namesto pričakovanih 3 milijonov tujih turistov jih je v Vietnam prišlo dobra 2 milijona in še to zaradi organizacije decembrskih 22. SEA Games, ki so močno povečale obisk, in relativno hitre zamejitve SARS-a (Vietnam je bil prva država, ki je zamejil SARS). V Tabeli 4 lahko vidimo posledice epidemije SARS-a v 20 % padcu deleža sektorja hoteli in restavracije v BDP.

Za zadnjo kritiko teorije konvergence bomo pogledali argumente, ki dokazujejo, da tudi razvite države veliko zaslužijo z receptivnim turizmom, kljub temu da je njegov delež majhen. Turistični izdatki na nočitev so namreč mnogo višji kot v klasičnih receptivnih državah.

Ekonomsko razvitejše države so sposobne dodati proizvodom večjo dodano vrednost zaradi večje razvitosti celotnega gospodarstva, ki lažje zadovolji povečano povpraševanje, in višjih cen. Moderni razvoj turizma z novejšimi oblikami (od urbanega, kulturnega do različnih zabaviščnih parkov) prav tako daje večje koristi od turizma bogatejšim regijam. Novi trendi so pokazali, da novodobni turisti dajejo prednost krajšim potovanjem večkrat na leto, kar favorizira destinacije v bližini večjih metropol (Mihalič, 2002, str. 29, 30).

Širom Vietnoma je moč opaziti nova turistična središča, ki jim je turizem omogočil hiter ekonomski razvoj. Pod drobnogled vzemimo eno takšnih značilnih področij v Vietnamu, ki leži ob severni meji s Kitajsko. Največji turistični kraj tega območja je Sapa, ki velja za znano gorsko zatočišče že iz časov Francozov. Na teh odmaknjenih področjih je turizem poleg kmetijstva edina možna gospodarska dejavnost. V zadnjem desetletju se lepo vidi, kakšen razcvet lahko prinese turizem celotnemu območju. Na teh območjih živijo gorska plemena, ki so kljub 500-letni prisotnosti na teh območjih še vedno begunci. V vseh teh letih so zadržali svojstven način življenja, svojo kulturno dediščino in običaje in tako postali turistična atrakcija. Sedaj prihajajo na ta pozabljena in odročna območja trume turistov, ki bi se radi ozrli v preteklost in izkusili, kakšen je občutek prvobitnosti.

Turizem je pripeljal v te kraje zelo dobro prometno povezavo, kopico novih hotelov in ostalo turistično infrastrukturo in superstrukturo. Lokalnemu vietnamskemu prebivalstvu (14 % populacije) je čez noč prineslo malo bogastvo, svoj sicer manjši kos pogače pa so si odrezala tudi gorska plemena, ki so našla dosti novih virov zaslužka s prodajo spominkov turistom, nudenjem prenočišč v svojih domovih in delu v turistični industriji, ki je zaposlila tudi veliko novih delavcev iz ostalih delov države. Plemena so poleg tega dobila številne ugodnosti, kot so brezplačno zdravstvo in šolstvo, do česar niso upravičeni niti ostali prebivalci Vietnoma.

Kljub pozitivnim spremembam, ki jih je območju prinesel turizem, pa ne smemo pozabiti na negativne socialno-ekonomske, kulturne in ekološke vplive turizma. V Sapi je prisotna nevladna organizacija, ki je financirana večinoma s tujim kapitalom in poskuša preučiti razmere in vpeljati smernice za trajnostni razvoj turizma. Pri uresničevanju projekta je prihajalo do mnogih težav, ki so jih povzročila nesoglasja med različnimi interesnimi skupinami. Te so država in lokalna oblast, lokalno prebivalstvo ter gorska plemena, ki imajo najmanj besede o svoji prihodnosti (Koemen, 1998). Razvoj turizma in z njimi množice ljudi je grobo posegel v življenje gorskih plemen. Mnogo običajev se pozablja, prihaja do novih vplivov zunanjega sveta, ki spreminjajo tradicionalen načina življenja. En izmed takšnih običajev, ki je zaradi turistov potonil v pozabo, je "Tržnica ljubezni", ki se je stoletja odvijala na vsako soboto po sejmu, ki je privabil vsa okoliška plemena na druženje in prodajo svojih izdelkov. Eno izmed teh plemen, imenovano Red Zao, je imelo namreč navado, da so se moški in ženske iz plemena dobili v večernih urah po končanem sejmu na glavnem prostoru in so si dvorili s petjem. Moški so peli ženskim, ki so jim s petjem odgovarjale. Tista dva, ki sta si bila pri tem všeč, sta odšla v samotni kotiček in se predala intimnosti ne glede na

zakonski stan, saj na ta dan niso veljale nobene omejitve. Ni potrebno posebno poudarjati, da je takšno početje pripeljalo trume turistov (še posebej domačih), ki so se zgrinjali na sobotni večer v mesto in dostikrat oblečeni celo v noše plemena zalezovali takšne parčke.

4.3 KONVERZIJSKA FUNKCIJA

Številne sicer proste dobrine, ki nimajo ne vrednosti ne cene, se lahko pod vplivom turizma spremenijo v ekonomske dobrine. Ta proces imenujemo konverzijska funkcija turizma. Konverzija pomeni spreminjanje naravnih, kulturnih in drugih turističnih privlačnosti v primarno turistično ponudbo, ki lahko nastopa na trgu in ima svojo ceno. Za to pa mora poskrbeti sekundarno turistična ponudba, katere naloga je turistična valorizacija primarne ponudbe. To doseže s turističnimi proizvodi in storitvami, ki dopolnjujejo in omogočajo povpraševanje po primarni ponudbi (Mihalič, 2002, str. 31-34).

Vietnamci bi na vsak način radi pokazali svoje turistične znamenitosti na čim bolj privlačen način. Vendar se zdi turistom iz "zahoda" njihovo olepševanje marsikdaj izredno kičasto in nepotrebno. Recimo - izredno so ponosni na Opičjo jamo v Halong Bayu, ki jo je polepšal znan kitajski umetnik. Jama je res izredno lepa, vendar poudarjanje mogočnih stalaktitov in stalagmitov s fluorescenčnimi lučmi vseh mogočih barv prepodi marsikaterega "zahodnega" turista. Na izredno odročnih krajih, kjer živijo gorska plemena postavljajo ob na novo asfaltirane ulice luči v obliki palm, katerih listi utripajo. Za trenutek pomisliš, da si v Las Vegasu in ne v neki odročni vasici, ki je komaj dobila električno in cestno povezavo. Takšnih primerov je v Vietnamu še veliko in kažejo okus lokalnega prebivalstva in turistov iz regije (še posebno Kitajcev), ki pa v turistični strukturi močno prevladujejo.

4.3.1 Primarna turistična ponudba

Primarna turistična ponudba obsega tiste dobrine, ki niso proizvod dela oziroma jih človek ne more proizvesti vedno znova, z enako kakovostjo in enako uporabno vrednostjo. Te dobrine so lahko proste in javne in kot take ne nastopajo direktno na trgu in same po sebi nimajo cene. Kakovost teh dobrin je le eden izmed dejavnikov, ki poveča privlačnost neke destinacije in ji posredno določa ceno. Delimo jih na dva dela (Planina, Mihalič, 2002, str. 154-158):

- naravne dobrine in
- antropogene dobrine.

Naravne dobrine niso predmet človeškega dela. Med njih spadajo morja, gore, jezera, reke, jame, podnebje, flora in favna. Njihova količina in kakovost sta dani samo na določenem prostoru in v določenem času. Teh dobrin ne moremo sami proizvajati, niti spreminjati

njihove kakovosti. V Vietnamu jih kar mrgoli, od gora na severu do 3.451 kilometrov dolge tropske obale. Nekatere izmed njih pa moramo izpostaviti:

- Halong Bay – čudovit zaliv s preko 3.000 otočki, ki kot čeri ali večji otoki štrlijo z visokimi navpičnimi stenami iz morja. Nekoč je bila to kraška planota, zato danes v teh otočkih najdemo številne kraške jame. Področje spada med Unescovo svetovno naravno dediščino;
- Ninh Binh – podobna pokrajina kot v Halong Bayu, samo da čeri in hribi štrlijo iz riževih polj, ki so vsa v isti ravnini. Najlepše si je ogledati področje s čolnom, ki ponuja zanimivo vožnjo skozi 3 jame, ki potekajo pod hribi, skozi katere teče reka;
- Ba Be jezera – naravni park, ki je sestavljen iz treh jezer (v vietnamščini Ba Be), številnih slapov, jam, globokih dolin in tropskega gozda, v katerem prebivajo in rastejo številne ogrožene vrste živali in rastlin;
- Mekong delta: delta mogočnega Mekonga, ki se po poti skozi 6 držav izteka v eno največjih delt na svetu v Južno Kitajsko morje. Območje, imenovano tudi žitnica Vietnama, je preprejeno s kanali ob in v katerih poteka vse življenje na reki;
- plaže: China Beach, Nha Trang, Muine Beach, otok Pho Quoc, otok Con Dao, ki poleg čudovitega morja in kokosovih palm, ki se raztezajo nad peščenimi plažami, ponujajo lahek dostop do bližnjih koralnih grebenov.

Antropogene dobrine pa so, v nasprotju z naravnimi, predmet človeškega dela, vendar jih je človek naredil v bolj ali manj oddaljeni preteklosti. Tovrstnih dobrin danes ni mogoče proizvajati z enako uporabno vrednostjo in v enaki kakovosti. V to kategorijo spadajo kulturni in zgodovinski spomeniki in znamenitosti. Tudi ti so množično prisotni v Vietnamu:

- citadela in grobnice najmočnejših vladarjev dinastije Nguyen, v bivši prestolnici Vietnama v mestu Hue, ki jih je Unesco uvrstil v svetovno kulturno dediščino;
- Hoi An, majhno staro trgovsko in obrtniško mesto, ki je obdržalo svojo arhitekturo številnih narodnosti skozi stoletja in je pod Unescovo zaščito;
- My Son, verski center plemena Champa, ki je pomembno oblikoval zgodovino Vietnama. Skrivnostni arhitekturni dosežek, žal delno zelo poškodovan med ameriškim bombardiranjem, danes pod zaščito Unesca;
- center mesta Hanoi s starimi kolonialnimi zgradbami, skozi katerega tečejo uličice, na katerih še danes poteka cehovski način proizvodnje. Vsaka ulica ima svojo dejavnost, ki je ne najdemo nikjer drugje v mestu (ulica čevljev, papirja, nagrobnih kamnov ...). Ta del mesta prav tako uživa Unescovo zaščito;
- Tempelj literature, leta 1070 ustanovljen in izredno lepo ohranjen konfucianistični tempelj in učiteljsišče, ki predstavlja eno prvih univerz v Aziji. Posebej zanimive so ogromne kamnite plošče na želvinem podstavku, na katerih lahko preberemo imena 82 manadarinov, ki jim je uspelo doktorirati med 15. in 18. stoletjem.

Cvičarić (1990, str. 174) pa delitev dobrin razširi še naprej na:

- materialne, pri katerih ima v mislih naravne in kulturnozgodovinske dobrine ter umetnostna dela, torej primarno turistično ponudbo;
- nematerialne, med katere uvršča prijaznost, gostoljubnost, poštenje in mentaliteto prebivalstva v turistični regiji in njihove kulturne, zgodovinske verske in politične vrednote. V Vietnamu bo turist gostoljubno sprejet in se bo počutil zelo varno. Tudi s komunikacijo ne bo imel večjih problemov, saj dosti ljudi govori angleško, še posebno mlajši. Obstajajo sicer velike razlike med severom in jugom. Na jugu so prebivalci bolj odprti, liberalno usmerjeni in nasmejani, medtem ko so na severu bolj zaprti, vendar, ko jih spoznaš, mnogo gostoljubnejši in bolj uslužni. Po celem Vietnamu pa lahko nevajenega turista zmotijo nasilne metode prodaje trgovcev in vztrajno zasledovanje majhnih otrok, ki prodajajo razglednice ali loščijo čevlje ter se jih nikakor ne morejo znebiti. Potekajo pa različni programi, ki naj bi izboljšali razmere tudi na tem področju in naredili deželo turistom še bolj prijazno.

4.3.2 Sekundarna turistična ponudba

Sekundarno turistično ponudbo pa sestavljajo dobrine, ki so predmet človeškega dela in ki jih lahko še vedno poljubno proizvajamo v zahtevani količini in kakovosti. Nekateri imenujejo to ponudbo kar turistična nadgradnja. Obsega tako proizvodne zmogljivosti kot tudi proizvode in storitve, ki na trgu dosegajo določeno ceno. Sestavljena je iz treh sklopov (Planina, Mihalič, 2002, str. 156):

1. Osnovna infrastruktura je sestavljena iz objektov in zmogljivosti, ki jih turisti uporabljajo samo posredno in zato po njih ne povprašujejo. V ta sklop sodita komunalna in osnovna prometna ureditev kot vodovod, električna in plinska napeljava, kanalizacija, cestna ureditev itd (Planina, Mihalič, 2002, str. 156).

Za razvoj turizma je potrebna tudi primerna in dobro vzdrževana osnovna infrastruktura. Kot vidimo v Tabeli 6, so kazalci v primerjavi z drugimi državami večinoma nižji, še posebno če pogledamo Tajsko, ki je med izbranimi državami najbolj razvita. Načrtujejo se veliki projekti za gradnjo novih elektrarn (večinoma hidroelektrarne), saj se poraba elektrike v zadnjem času hitro povečuje. Leta 2000 in 2002 so na tire postavili dva nova vlaka, ki sta skoraj prepolovila čas, potreben za pot iz Hanoijskega do Saigona in močno povečala udobje. Vlaku je postal zanimivo prevozno sredstvo za turiste še posebno po januarju 2002, ko so izenačili cene za domačine in tujce. Ta ukrep bi naj bil kmalu sprejet tudi v letalski industriji, kjer tuji turisti plačujejo za približno 80 % višje cene. Še največ dela bo na obsežnem cestnem omrežju, ki ga je potrebno posodobiti, saj hitro povečevanje prometa terja veliko smrtnih žrtev. Za njihovo zmanjšanje bo potrebno sprejeti nove zakone, ki bodo morali izboljšati usposobljenost voznikov in njihovo prometno kulturo. Celotna država in še posebno večja mesta se dušijo v

milijonih motociklov, za katere ljudje ne potrebujejo nobenega izpita, če so starejši od 16 let in imajo prostornino motorja pod 150 ccm.

Tabela 6: Izbrani infrastrukturni kazalci v državah jugovzhodne Azije leta 1990 in 2002

Država	Vietnam		Filipini		Kitajska		Tajska	
	1990	2002	1990	2002	1990	2002	1990	2002
Letalski potn. promet (mio potnikov/km)	62	9.138	11.177	9.813	19.358	117.243	19.151	39.630
Dolžina železniške mreže (v km/preb.)	-	30,10	-	-	47,00	46,46	70,92	58,44
Železniški potn.promet (mio potnikov/km)	1.913	3.323	264	44	261.263	528.609	11.832	8.858
Cestni promet (v km/preb.)	221	305	45	65	436	742	764	2.489
Gostota cestnega omrežja (km/km ² površ.)	-	0,33	-	0,57	-	0,17	0,10	0,13
Delež asfaltiranih cest (v %)	-	25,10	48,50	23,00	-	19,60	82,00	97,50
Produkcija elektrike (v GWh/preb.)	133	401	415	661	547	1.230	847	1.764
Poraba elektrike na preb. (GWh/preb.)	0,07	0,17	0,09	0,17	0,04	0,15	0,16	0,36
Telefonske linije (na 1000 preb)	10,73	40,31	10,02	44,97	6,03	158,02	25,39	103,69

Vir: Evromonitor, 2004.

Zaradi slabega stanja osnovne infrastrukture je Vietnamski premier Vo Van Kiet leta 1998 vpoklical masovno mobilizacijo delovne sile, ki bi naj modernizirala zastarelo infrastrukturo. Vsi delavno aktivni državljani so prispevali določeno število delovnih dni na leto. Že takrat so se pojavili dvomi, če lahko takšna neprimerno kvalificirana delovna sila zadovolji mednarodne standarde. Zato je Vietnam ubral novo strategijo in poskusil privabiti tuje investitorje, ki bi bili pripravljeni vložiti v infrastrukturne objekte z Build – Operate – Transfer pogodbami. Pri teh pogodbah ima investitor pravico upravljati objekt določeno število let, nato pa ga preda nazaj državi. Takšni primeri so letališče prestolnice Hanoi, hidroelektrarne in mostovi po državi.

2. Turistično infrastrukturo predstavljajo jo objekti in zmogljivosti, ki nudijo proizvode in storitve, po katerih turisti neposredno povprašujejo, kupujejo oz. jih najamejo. Mednje spadajo hoteli, športna igrišča, marine (Planina, Mihalič, 2002, str. 156).

Leta 1995 je bilo približno 72 % investicij v turizmu namenjenih izgradnji hotelov. Tega leta je bilo v Vietnamu 50.000 sob (Priloga št. 2), od tega jih je bila dobra polovica v skladu z mednarodnimi standardi. Število sob se je povzpelo na 71.300 leta 2002, od tega jih je mednarodne standarde zadovoljilo že preko 80 %. Da bi preprečili prenasičenost hotelskih sob, je Vietnam že leta 1996 začel omejevati investicije v velike hotele in preusmerjati investicije v večja ekološko sprejemljivejša letovišča, zabaviščne objekte in drugo turistično strukturo. Vietnamska nacionalna administracija za turizem (VNAT) je sporočila, da iščejo investitorje za izgradnjo 15 večjih turističnih letovišč, za katere potrebujejo od 200–300

milijonov USD na posamezen projekt. Izgradnje velikih hotelov se tudi ne omejuje predvsem v Hanoiju, Saigonu in Hai Phongu in še na nekaterih drugih lokacijah (Haley, Haley, 1997, str. 601).

Ko neko turistično področje doseže veliko prepoznavnost in privablja množice turistov, se zazidalne površine podražijo. Običajno to povzroči izgradnjo velikih hotelov in bolj zgoščeno gradnjo turistične infrastrukture. Takšni primeri so se zgodili tudi v Pattayi na Tajskem in Baliju v Indoneziji, kjer je gosta poselitev velikih hotelov povzročila močno degradacijo okolja. Druga posledica pa je bila izselitev domačinov v gosto poseljene gete, zaradi prevelikih cen zemlje. Lekcijo iz Balija v Indoneziji je potrebno vzeti resno, saj nakazuje, da je z omejevanjem velikosti hotelov in hotelskih naselij in favoriziranjem manjših hotelov ali hostlov Baliju uspelo doseči številne pozitivne učinke. Ti učinki se kažejo v manjših socialnih in kulturnih napetostih ter manjšem ekološkem onesnaženju. Za izgradnjo manjših hotelov je potrebno manj kapitala, ki je dostikrat v lastništvu domačinov in ima lokalno vodstvo. Povečuje se neformalna zaposlitev, poveča se interakcija med domačini in gosti in zmanjšajo se migracije domačinov. Potroši se tudi manj redkih resursov in zmanjša količina odpadkov. Nenazadnje se poveča tudi multiplikacijski efekt in omogoča večjo kontrolo nad turističnim razvojem kot pri velikih hotelih s 5 zvezdicami (Haley, Haley, 1997, str. 602).

V Vietnamu, ki ima nekatere izmed najbolj nedotaknjenih in naravnih predelov v regiji, lahko nepremišljen in prehitel turistični razvoj prinese veliko ekološko škodo. Po podatkih ministrstva za kmetijstvo so površine gozdov leta 1943 pokrivalo 43,7 odstotkov, leta 1995 pa le še 20,1 odstotkov države. Naravovarstveniki protestirajo proti novi gradnji velikih letovišč, ki še nadalje posredno ali neposredno zmanjšujejo odstotek gozda in predstavljajo velike obremenitve za okolje. Prav tako ne marajo igrišč za golf, ker se za delovanje le-teh uporabljajo agresivne kemikalije (Haley, Haley, 1997, str. 603). Kljub pomanjkanju kapitala v državah 3. sveta, kot je Vietnam, mora biti politika turističnega razvoja pozorna na ekološke in druge naštetе nevarnosti, saj je turizem odvisen od tega, koliko časa jim bo uspelo ohranjati okolje v čimbolj nedotaknjeni obliki. Masovni turizem lahko res prinese hiter razvoj, vendar se je potrebno vprašati za kakšno ceno in za koliko časa.

3. Turistična superstruktura vsebuje turistične proizvode in storitve, ki so rezultat proizvodnje turistične infrastrukture. Takšne storitve so na primer storitve v gostinstvu, agencijah, trgovini, transportu, obrti (Planina, Mihalič, 2002, str. 156). Po Doi Moi ju in z rastjo turizma je državni in privatni sektor hitel zagotavljati potrebne elemente turistične superstrukture, kar se je pokazalo kot izredno donosna dejavnost. Danes je za Vietnam značilen dobro organiziran receptiven turizem, ki kljub začetnim stopnjam turističnega razvoja dobro poskrbi za želje turistov.

Za razliko od državnih agencij v zahodnih državah državne agencije v Vietnamu ne ponujajo brošur in turističnih informacij, ampak so dosti bolj orientirane na prodajanje izletov in

prevozov. Poleg državnih agencij pa najdemo na trgu še številne privatne agencije, ki se prav tako borijo za svoj kos pogače. Dostikrat jih najdemo pod imenom Cafe (Sinh Cafe, Kanguru Cafe, A to Z Queen Cafe ...), ker imajo svoje poslovalnice v nekakšnih gostinskih lokalih, ki so restavracije, poslovalnice in včasih še hoteli obenem. Imajo pa te agencije dobro organizirano mrežo poslovalnic po celotnem Vietnamu. Gre za nekakšno obliko franšizinga. Izleti so vodeni in dobro organizirani. Tako si je možno ogledati vse zanimivosti in turistične privlačnosti države, dostikrat celo ceneje, kot bi bilo individualno potovanje do zelene destinacije. Poleg izletov ponujajo tudi dobre avtobusne povezave, ki so udobnejše, hitrejše in cenovno primerljive z javnim prevozom. Razlago za tako ugodne cene lahko najdemo v začetnih težnjah države, da nekako nadzoruje premikanje in potrošnjo tujih turistov po državi in jih loči od domačinov, da se slednji ne bi našli slabega zahodnjaškega vpliva, danes pa so bolj posledica ostre konkurence.

4.3.3 Turistična valorizacija in renta

S turistično valorizacijo ovrednotimo dobrine primarne ponudbe s pomočjo dobrin sekundarne ponudbe, da lahko nastopajo na trgu in imajo ceno. Naravne in kulturne privlačnosti so same po sebi nezanimive za turiste, ker jim večinoma niso niti dostopne niti jih ne morejo uporabljati. Za to, da lahko turist uporablja primarne dobrine, je potrebno oblikovati sekundarno ponudbo. Oba dela turistične ponudbe sta tako med seboj močno povezana in medsebojno odvisna in praviloma ne moreta obstajati drug brez drugega. Potrebno je odkriti pravo razmerje med njima, saj lahko prevelika količina sekundarne ponudbe v primerjavi s primarno ponudbo škoduje kakovosti le-te. Premajhna količina sekundarne ponudbe v primerjavi s primarno pa ne izkorišča vseh možnosti za razvoj in jo je smotno povečati (Planina, Mihalič, 2002, str. 157, 204).

Če so faktorji turistične ponudbe zelo atraktivni, privlačijo množice ljudi, ki so pripravljeni plačati visoke cene za razne turistične proizvode in storitve. Med faktorje turistične ponudbe sodijo naravne in kulturnozgodovinske dobrine, ki so praviloma prostorsko omejene in neprenosljive. V primeru velike atraktivnosti teh omejenih dobrin pride tako do povečanega povpraševanja po njih, kar lahko dvigne ceno nad proizvodne stroške in ustvarja turistično rento (Cicvarić, 1990, str. 176). Renta je lahko posledica zmanjševanja proizvodnih stroškov zaradi povečanja količine proizvodnje ali pa zaradi povečanih maksimalnih cen. To daje renti sezonski značaj, saj do teh dveh primerov prihaja v času turistične sezone. Ločimo dve vrsti turistične rente (Planina, Mihalič, 2002, str. 214):

- monopolna renta nastane v primeru, da imajo primarne dobrine monopolni položaj na trgu, ko daleč naokoli ni primerljivih turističnih dobrin. Takšni primeri v Vietnamu so Halong Bay, Hue, Hoi An, ki so edinstveni tudi v svetovnem merilu;
- pozicijska renta se pojavi, ko prihaja do povpraševanja po neki primarni dobrini zaradi njene bližine in lažje dostopnosti. V tem primeru je Vietnam blizu le redkim emitivnim

trgom, kot sta Kitajski in Japonski, vendar so tudi v teh primerih razdalje zelo velike. Lahko pa takšne primere poiščemo znotraj države z domačim turizmom, kjer najdemo primere pozicijske rente v bližini velikih mest, kot sta Saigon in Hanoi. Takšni kraji so Vung Tao in Dalat na jugu ter Hai Phong in Mai Chau na severu.

4.4 ZAPOSLOTVENA FUNKCIJA

Turizem je bil tradicionalno pretežno delavno intenzivna dejavnost, kar v svojem delu navaja tudi Kurt (1968, str. 14), ki pravi: »... v terciarnem sektorju so možnosti za mehanizacijo in avtomatizacijo omejene, še posebno v turizmu, kjer bo delo vedno dominanten element ...« Vendar so v zadnjem času pretežno v razvitem delu sveta vse bolj prisotne vrste turizma, kot so poslovni, kulturni in zabavišni turizem, ki postajajo zaradi načina delovanja in drage delovne sile vse bolj kapitalsko intenzivni. Razmerje med faktorjema kapital in delo pa ni odvisno le od vrste turizma, ampak se spreminja tudi s turističnem razvojem. Na višji stopnji kot je turistični razvoj, bolj izgublja svoj delež faktor delo v razmerju do kapitala. Do tega pride zaradi naraščanja stroškov delovne sile (Mihalič, 2002, str. 42). V primeru Vietnoma je pa kljub sorazmerno velikim vložkom kapitala v turistično industrijo le-ta še vedno dosti bolj delovna intenzivna panoga.

Včasih so imenovali zaposlitveno funkcijo absorpcijska funkcija zaradi sposobnosti turizma, da absorbira oz. zaposluje delovno silo. Turizem je znan kot največji zaposlovalec delovne sile, saj je po nekaterih ocenah (WTTC) kar 11 odstotkov delovnih mest na svetu zato, ker ljudje potujejo. Turistična dejavnost pa ne zaposluje nove delovne sile izključno v turističnem sektorju, ampak tudi v drugih sektorjih, kar imenujemo multiplikativni učinek. Pozitivni učinki zaposlovanja tako niso omejeni le na neposredne turistične dejavnosti (kot so hotelirstvo, organizacija potovanj ...). Upoštevati moramo tudi sekundarne učinke na zaposlovanje v drugih posrednih turističnih dejavnostih, med katere prištevamo gostinstvo, trgovino, osebni promet, storitveno obrt itd (Mihalič, 2002, str. 38). Turizem povečuje zaposlenost tudi v takšnih dejavnostih, kjer na prvi pogled tega ne bi pričakovali. Takšen primer je recimo gradnja turističnih infrastrukture v nekem okolju, ki pozitivno vpliva na zaposlovanje v gradbeništvu, bančništvu, zdravstvu, prometu, obrti, prehranski industriji, trgovini in še bi lahko naštevali.

Turizem je še posebno pomemben v manj razvitih državah, kot je tudi Vietnam, ki imajo na voljo poleg kakovostnih naravnih dobrin veliko nekvalificirane delovne sile. Ta je primerna za začetne stopnje turističnega razvoja, ki zahteva zelo veliko živega dela in ne potrebujejo veliko kvalificirane delovne sile. Turizem v teh državah tudi pozitivno deluje na migracije prebivalstva, saj poleg tega zadržuje prebivalstvo v manj razvitih ekonomskih območjih, celo privablja delovno silo iz drugih bolj razvitih delov države (Planina, Mihalič, 2002, str. 236).

Vendar pa turistična dejavnost ne prinaša samo pozitivnih učinkov zaposlovanja, ampak tudi nekatere kadrovske in organizacijske probleme. Eno takšnih je sezonski značaj turizma, ki v začetku sezone množično zaposluje delovno silo, na koncu sezone pa jo odpušča. Takšno početje zmanjšuje stabilnost zaposlitev in povzroča močno fluktuacijo zaposlenih in zaposlovanje študentov in upokojencev, kar pa ne zmanjšuje brezposelnosti v državi. Zaradi nižje kvalifikacijske strukture, ki je sprva potrebna v turistični dejavnosti, so tudi plače nižje kot v ostalih sektorjih gospodarstva, kar je dodatna ovira pri zaposlovanju v turizmu in izboljšanju kvalifikacijske strukture, ki je potrebna v višjih razvojnih stopnjah turizma (Cicvarić, 1990, str. 159-163).

Naslednja neprijetna lastnost turizma pa je, da je lahko tudi uničevalec delovnih mest oziroma omeji multiplikativen efekt. Pri vsem pa je pomembno, da turizem ustvari več zaposlitev, kot jih uniči. To se je primerilo in se še vedno dogaja tudi v Vietnamu na tri različne načine (Haley, Haley, 1997, str. 599-600).

1. Ko se pojavi turizem zaradi naravnih lepot krajev oz. območij. To vpliva na ohranitev naravnih okolij v čim bolj pristni obliki, kar lahko zelo vpliva na zaposlenost v tradicionalnih dejavnostih, kot so gozdarstvo, kmetijstvo in ribištvo. Tovrstne dejavnosti izgubijo del prostora za opravljanje svoje dejavnosti, kar zmanjša potrebo po delovni sili. Take primere najdemo v Vietnamu v Nha Trangu Phu Quoc, Muine Beachu, kjer so se lokalni ribiči bili prisiljeni umakniti turistom, ki iščejo nepoškodovane in neizropane koralne grebene ter čiste plaže. Takšen vpliv pa je vsekakor pozitiven v smislu ohranitve naravne dediščine, kar je v državah v razvoju večinoma drugotnega pomena.
2. Multiplikativen učinek dostikrat zmanjša nepolna zaposlenost, ki je značilna tudi za Vietnam, saj rast turistične industrije v tem primeru neproporcionalno vpliva na rast novih zaposlitev, tako v turističnem sektorju kot v ostalih, na katere le-ta vpliva. Takšen primer lahko opazimo tudi v Tabeli 7 (str. 33) kot enega izmed vzrokov za upočasnjevanje rasti zaposlenosti v hotelskem sektorju. Do tega je prišlo v drugi polovici 90. kljub naraščanju pritoka tujih in domačih turistov.
3. Izguba delovnih mest je lahko tudi posledica spremembe menjalnih tečajev domače valute. Zaradi povečane potrošnje turistov pride do povečanja povpraševanja po domači valuti, kar dvigne vrednost domače valute. Apresiasija domače valute poveča ceno izvoznih artiklov na tujih marketih in zmanjša proizvodnjo ter s tem zaposlenost v izvoznih podjetjih. V Vietnamu sprva ta način ni prišel do izraza zaradi fiksnega tečaja. V kasnejših obdobjih pa tudi ob delno gibljivem ni prihajalo do prevelikih pritiskov na tečaj zaradi večjega mednarodnega trgovinskega primanjkljaja.

Velika konkurenčna prednost Vietnoma je v mladi, poceni, ambiciozni in dobro izobraženi delovni sili. Kar 60 % populacije je mlajše od 30 let, minimalna plača znaša 45 USD mesečno (Dana, 2002, str. 18). Za državo s tako nizkimi dohodki so socialni indikatorji relativno visoki, s povprečno življenjsko dobo 66 let, čez 93 odstotno pismenostjo (povprečna

pismenost v Vzhodni Aziji in Pacifiku je 86 % po podatkih Svetovne banke), dobrim znanjem tujih jezikov in dobro računalniško pismenostjo (Irvin, 1995, str. 726).

Po uvedbi Doi Moi je gospodarstvo začelo rasti in kmalu se je pojavilo pomanjkanje določenih kadrov zaradi novih dejavnosti. Ena takšnih novih dejavnosti je bil tudi turizem. Na pomanjkanje usposobljene delovne sile za hitro rastočo turistično industrijo je v svojem poročilu resno opozoril WTO leta 1991. V poročilu je bilo navedeno, da kadri manjkajo na vseh položajih, še najbolj pa za vodstvena mesta. Za usposabljanje primernih kadrov ni bilo ustreznih izobraževalnih programov za nobeno raven. Prav primerno usposobljena in izobražena delovna sila je postala ovira v rastoči industriji (Hobson, Heung, Chon, 1994, str. 46). Vendar pa je delovna sila kljub tem pomanjkljivostim imela eno skupno lastnost, in to je bila velika želja po učenju in marljivost pri delu.

V kasnejših letih se je situacija glede izobraževanja in usposabljanja delovne sile pričela izboljševati. Po Vietnamu so pričeli rasti različni učni centri, ustanovljeni pretežno s tujim kapitalom, kot gobe po dežju. Z novimi metodami učenja, ki so jih s seboj prinesli inštruktorji iz zahoda, so takšni centri hitro dobili dovoljenja in licence za obratovanje od državnih organov. Kljub preteklemu sistemu, ki je tradicionalno odklanjal nove stvari, še posebno če so prišle iz zahoda, je vlada močno podpirala nove tehnike poučevanja, ki bi naj pomagale državi k hitri modernizaciji in industrializaciji. Tečajji so bili kratki, učinkoviti in za razliko od tradicionalno–frontalnega načina poučevanja bolj osredotočeni na učence. Znanje je bilo podajano na primerih in zelo praktično usmerjeno. Pridobljena znanja in nove tehnike poučevanja so kmalu posvojile državne izobraževalne ustanove, ki so začele predstavljati nove programe tako poklicni kot univerzitetni ravni (McDaniel, Schermehorn, Cuoc, 1999, str. 91).

Po predvidevanjih WTO-ja naj bi se delovna sila, zaposlena v turizmu, povečevala med letoma 1990 in 2005 z letno stopnjo 17 odstotkov (Hobson, Heung, Chon, 1994, str. 47). Ta napoved je bila nekoliko pretirana, saj je število zaposlenih v turizmu do leta 1995 raslo zelo hitro. Nato pa, kot vidimo v Tabeli 7, se je rast zaposlenih v sektorju hoteli in restavracije malo umirila in po letu 1998 celo padla. Za ta padec lahko iščemo vzroke v gospodarski situaciji v določenem obdobju, kot je bila "Azijska gripa", zmanjšanem pritoku tujih turistov in zasičenosti delovnih mest, ker je na enem delovnem mestu delovalo več delavcev, kot je bilo za opravljanje dela na tem delovnem mestu potrebno. Glede na močno korelacijo med tema dvema sektorjema in celotno turistično industrijo lahko takšno gibanje delovne sile razširimo na celotno turistično dejavnost.

Nov problem pri usposabljanje zaposlenih nastopi zaradi birokracije, kajti delovne sile se ni smelo prosto zaposlovati iz trga delovne sile, ampak preko državnih kanalov. Šele v zadnjih letih so podjetja dobila možnost, da so, če je bilo takšno iskanje neuspešno, lahko prosto oglaševala razpis za nova delovna mesta. Zato ni bilo redko, da ko so hoteli v Saigonu po

dolgotrajnih iskanjih ustrezno kvalificirane delovne sile preko državnih agencij končno lahko dali oglas v javna občila in bili nato zasuti s številnimi prošnjami. V hotelih je najbolj primanjkovalo kvalificiranega osebja na delovnih mestih v kuhinji in na recepciji. Dodaten problem je bilo nato hotelirjem končno primerno usposobljeno delovno silo zadržati, saj je bilo povpraševanje po njej veliko. V hotelih so pogosto slabšo usposobljeno delovno silo enostavno nadomeščali z večjim številom zaposlenih na enem delovnim mestu, kar v državi s tako nizko ceno delovne sile ni bilo predrago.

Tabela 7: Izbrani kazalci zaposlenosti v Vietnamu v obdobju med 1995 in 2002

Kazalci	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Št. vseh zaposlenih (v 000)	33.031	33.761	34.493	35.233	35.976	36.702	37.767	38.715
Delež zaposl. v vsem preb.(v %)	45,9	46,1	46,4	46,7	47,0	47,3	47,9	48,6
Stopnja nezaposlenosti (v %)	-	5,9	6,0	6,9	6,7	6,4	6,3	6,0
Državni sektor (v 000)	3.053	3.138	3.267	3.383	3.433	3.501	3.604	3.611
Nedržavni sektor (v 000)	29.978	30.623	31.226	31.850	32.543	33.201	34.072	35.105
Zaposlitev po gospodarskih sektorjih v odstotkih:								
Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo	71,3	70,7	70,1	69,5	68,9	68,2	67,0	66,1
Industrija in gradbeništvo	11,4	11,5	11,7	11,8	12,0	12,1	12,5	12,9
Storitve	-	-	8,8	9,2	9,0	9,9	10,4	10,9
Hoteli in restavracije (v 000)	373,2	381,5	393,8	399,9	348,9	-	-	-
Hoteli in restavracije (v %)	1,13	1,13	1,14	1,14	0,97	-	-	-
Zdravstvo, izobraževanje	-	-	5,0	3,5	3,5	3,5	3,6	3,7
Ostalo	-	-	5,8	5,9	6,1	6,2	6,3	6,4

Vir: General Statistical Office, Statistical Yearbook 2002 in IMF -Vietnam: Statistical Appendix, 2003.

Tudi izdajanje in podaljševanje delovnih dovoljenj za tuje zaposlene je privedlo do vedno novih zapletov. Vietnamska delovna sila je organizirana v delavske sindikate, ki jih vodijo različni delavski komiteji, katere nastavi vlada. Ti komiteji pa so s svojim delovanjem še nadalje povzročali preglavice managementu. Na to kaže tudi komentar direktorja enega največjih hotelov v Saigону, ki pravi: "Zelo težko je držati kontrolo, disciplino ali povečati produktivnost delavcev ne da bi ob tem trčili v enega izmed delavskih komitejev!" (Boyd, 1993, str. 1).

Stari restriktivni zakon o delu je onemogočal podjetjem, da kar se da izrabijo največjo konkurenčno prednost Vietnama. Sedaj je prišlo do določenih sprememb tudi na tem področju, saj je z januarjem leta 2003 prišel v veljavo nov zakon o delu. Novi zakon v delu primarno ščiti zaposlene, vendar daje zaposlovalcem delovne sile več svobode v politiki najemanja in odpuščanja delovne sile. Ta po novem omogoča, da lahko delodajalci tujih podjetij zaposlujejo delovno silo direktno in ne več preko raznih vladnih agencij ali zavoda za

nezaposlene, kar zmanjša birokracijo, stroške in možnost korupcije, ki je bila s tem povezana v preteklosti. Delavci lahko imajo sedaj tudi do 300 nadur letno, namesto prejšnjih 200, kar je še ena izmed omejitev iz socialističnih časov, ki jo novi zakon odpravlja ali dopolnjuje (All that glitters, 2002, str. 12).

Novi zakon pa tudi določa, da morajo podjetja, ustanovljena s tujim kapitalom, dati prednost zaposlovanju domače delovne sile. Tuji delavci naj bi bili zaposleni le na mestih, ki zahtevajo takšne tehnične oziroma managerske sposobnosti, ki jih domači delavci ne posedujejo. V tem primeru mora podjetje uvesti programe usposabljanja, ki bodo omogočili domačim delavcem, da sčasoma prevzamejo takšna delovna mesta. Delavci, zaposleni v podjetjih, ustanovljenih s tujim kapitalom, niso vključeni v nacionalne pokojninske sheme in nimajo zdravstvenega zavarovanja, medtem ko zaposleni v državnih podjetjih te ugodnosti imajo (Mollard, 2002, str. 19).

Glede na visoke ocene o številu zaposlenih za polovični delovni čas in nezaposlenih, približno milijon novih iskalcev služb letno in skoraj tretjino prebivalstva pod linijo revščine, mora Vietnam zagrabiti vsako možnost, da omogoči delavcem zaposlitev. Turizem s hitrim naraščanjem števila prihodov tujih turistov in še hitrejšim naraščanjem domačega turizma omogoča zaposlovanje delovna sile širom države. Še posebno so nova delovna mesta dragocena na ekonomsko nerazvitih področjih, kjer predstavlja turizem zelo pomembno dejavnost. Na številnih takšnih področjih je bil turizem tisti, ki je prinesel ekonomski razvoj področja. V turistični industriji se je kmalu začelo zaposlovati lokalno prebivalstvo, povečano povpraševanje pa je pripeljalo tudi do razvoja ostale od turizma odvisne industrije, v kateri je prav tako prišlo do novega zaposlovanja. Takšne primere najdemo širom Vietnama. Najbolj značilni pa so na severu Sapa in Halong Bay, na sredini Hoi An in Nha Trang, Dalat in na jugu otok Phu Quoc.

4.5 INFLACIJSKA - DEFLACIJSKA FUNKCIJA

Inflacijsko–deflacijsko funkcijo imenujemo tudi absorpcijska funkcija, vendar imamo za razliko od zaposlitvene funkcije, pri kateri gre za absorpcijo delovne sile, v mislih absorpcijo kupne moči. Ker je dodatno povpraševanje, ki je posledica turizma, pretežno vezano na storitvene dejavnosti, se ponudba le-teh relativno hitro prilagodi in tako do neke mere absorbira dodatno povpraševanje. O absorpciji kupne moči kot funkcije turizma je razpravljal Marković (Marković, 1972, str. 48), ki je videl njen vpliv na spreminjanje razmerja med blagovnimi in denarnimi skladi.

Mednarodni turizem ima namreč dve smeri tokov. Pri receptivnem turizmu prihajajo v državo tuji turisti, ki prinesejo s seboj finančna sredstva. To povzroči priliv denarja v državo in s tem povečanje denarnih skladov in kupne moči. Če se povečanju kupne moči (denarnega sklada)

in z njim povečanjem povpraševanju po blagovnih skladih le-ti ne morejo pravočasno in zadostno prilagoditi, deluje receptivni turizem inflacijsko (povečanje splošni ravni cen). Nasprotno je z emitivnim turizmom, kateri deluje antiinflacijsko, saj zmanjšuje denarne sklade v svoji državi. Turistični prilivi ali odlivi denarnih sredstev lahko imajo različen vpliv, ki je odvisen od začetnega stanja razmerja med denarnimi in blagovnimi skladi. Tako lahko delujejo ali stabilizacijsko ali pa povečujejo razliko v razmerju med skladoma (Planina, Mihalič, 2002, str. 238-240).

S prihodom tujih turistov v receptivno državo pride do dodatnega povpraševanja, ki sproži inflacijo in poveča raven cen v državi. Poveča se skupna količina kupljenih proizvodov (od turistov in domačinov), vendar lahko domače prebivalstvo zaradi višjih cen kupi manjšo količino proizvodov kot pred prihodom turistov. To je primarni učinek dodatnega turističnega povpraševanja. Sekundarni učinek dodatnega turističnega povpraševanja pa z zamikom povzroči dodatno proizvodnjo, kar poveča zaposlovanje lokalnega prebivalstva in tudi njihove plače. Povečana kupna moč domačega prebivalstva ustvari novo ravnotežje pri višji ceni in večji količini proizvodov glede na prvotno stanje. Vendar izboljšanje življenjskega standarda ni enako za vse domače prebivalstvo. Najbolj povečanje cen prizadene lokalne prebivalce, kateri se ukvarjajo s tradicionalnimi dejavnostmi, ki ne prinašajo dodatnega povpraševanja zaradi prihoda turistov. Pri povišanju cen lahko postane država tudi manj konkurenčna v primerjavi s podobnimi destinacijami (Mihalič, 2002, str. 44-48).

Prevladujoča smer turističnih tokov je iz gospodarsko bolj razvitih držav v manj razvite. Za prve je značilno stabilno gospodarstvo z nizko stopnjo inflacije in jim prevladujoč emitivni turizem še nadalje znižuje stopnjo inflacijo. Druge receptivne in manj razvite države pa imajo že tako probleme z inflacijo, ki jo turistični priliv še povečuje. Temu pojavu pravimo izvoz inflacije. Vendar pa emitivne države niso čisti izvozniki in receptivne čisti uvozniki inflacije, ker se v receptivne države ne prenesejo vsi finančni tokovi iz naslova potovanj. Velik del te tako imenovane bruto turistične potrošnje se realizira v emitivni državi (zaradi nakupov v zvezi s potovanjem, pri organizatorjih potovanj, nacionalnih prevoznikih) ali pri državah, kjer imajo sedeže mednarodne turistične korporacije in letalski prevozniki (Mihalič, 2002, str. 7, 49).

Vietnam spada med receptivne države in je kot tak uvoznik inflacije. V kolikšni meri turizem vpliva na inflacijo, je težko reči. Vpliv na nacionalni ravni ni zelo velik, se pa zelo pozna na lokalni ravni v turističnih destinacijah. Cene turističnih proizvodov in storitev so si po državi zelo različne in se povpraševanju izredno hitro prilagajajo. Na novih destinacijah, ki so postale na hitro popularne, so šle cene v nebo. Takšen primer je otok Pho Quoc, ki je v zadnjih treh letih doživel izreden porast v prihodih turistov. Cene namestitev in storitev so od 50 do tudi 400 % višje kot v najbolj turističnih predelih Vietnama, ker ponudba še zdaleč ne dosega povpraševanja.

Tabela 8: Letna stopnja inflacije med leti 1984 in 2003

Leto	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Letna st.inflacije (%)	64,9	91,6	453,5	349,2	374,4	95,8	36,0	81,8	37,7	8,4
Leto	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Letna st.inflacije (%)	9,5	16,9	5,7	3,2	7,7	4,2	-1,6	-0,4	4,0	4,0

Vir: Evromonitor, 2004.

V Tabeli 8 vidimo, da je že pred uvedbo Doi Moi ja (1986) vladala v Vietnamu visoka inflacija, ki je potem ob odprtju gospodarstva še skokovito narasla. Inflacijo je uspelo Vietnamu s fiskalnimi in monetarnimi ukrepi uspešno omejiti. Velik pritisk na inflacijo so povzročale visoke tuje investicije in hitro naraščajoče domače povpraševanje, ki je bilo tudi posledica receptivnega turizma. Leta 1993 je imela država že dober nadzor nad količino denarja v obtoku in je stabilizirala tečaj med ameriškim dolarjem in domačim dongom (Porter, 1993, str 2).

Zaradi omejevanja uvoza in deprecijacije donga je inflacija konec leta 1997 ponovno začela rasti po dveh relativno stabilnih letih. Avgusta tega leta je bila 12-mesečna stopnja inflacije kar 9,1 % (Kokko, 1998, str. 320). Najbolj zaslužna zanjo je bila visoka rast cen živil. Naraščajoča inflacija, znižanje gospodarske rasti in naraščajoča brezposelnost sta zelo skrbeli oblasti, saj je države v regiji zajela »Azijska gripa«. Vendar je bila pretirana skrb odveč, saj je depresija samo ošinila vietnamsko gospodarstvo. Stopnja inflacije se je nato znižala in bila celo dve leti negativna (od 2000 do 2001), nato pa se je spet povišala kot posledica rasti cen hrane. V letu 2002 se jo povišala za 8,1 %, kar je bila večinoma posledica rasti cene riža na svetovnih trgih. Trend rasti cen se je nadaljeval tudi v naslednje leto zaradi uvajanja trošarin na gorivo in elektriko ter deprecijacije donga (Economic outlook, 2002, str. 8).

4.6 MULTIPLIKACIJSKA FUNKCIJA

V 60. letih prejšnjega stoletja je prišlo do spoznanja, da ima turistična potrošnja več posrednih učinkov. Pokazalo se je, da turistična potrošnja ne miruje, ampak kroži z gospodarskimi tokovi in s tem povzroča številne ekonomske učinke. Analitiki so prevzeli idejo o multiplikatorju, ki jo je prvi razvil Kahn leta 1931, in jo prenesli na področje turizma (Planina, Mihalič, 2002, str. 242). Multiplikacijska funkcija izhaja iz dejstva, da se sredstva turistična potrošnje ne ustavijo na mestu prve transakcije, ampak da večji del teh sredstev nadaljuje cirkulacijo po različnih gospodarskih dejavnostih in tam stimulira nova gospodarska gibanja.

Dohodkovni multiplikator je mera, ki nam pove, za koliko se poveča BDP, če se potrošnja poveča za eno enoto. Zapišemo ga z naslednjim obrazcem:

$$K = \Delta Y / \Delta E$$

Pri čemer je:

K... multiplikator turistične potrošnje

ΔY ...sprememba v BDP (ND)

ΔE ...sprememba v (turistični) potrošnji oziroma izdatkih

Turistična potrošnja povzroči različne turistične izdatke v gospodarstvu. Turistični izdatki predstavljajo dodatne izdatke v nekem gospodarstvu, regiji ali lokalni skupnosti in jih najdemo v treh različnih vrstah (Mihalič, 2002, str. 51,52).

1. Pri direktnih ali primarnih izdatkih spremljamo samo izdatke, za katere je vir sredstev nastal zunaj preučevanega gospodarstva, regije ali lokalne skupnosti. Oblike teh izdatkov so lahko izdatki turistov za nakup blaga in storitev (v hotelih, restavracijah, itd), investicijski izdatki, razni izdatki iz naslova razvojnih pomoči (iz tuje ali domače za regionalno in lokalno raven) ter zaslužki od izvoza blaga in storitev, ki so nastali zaradi turizma. Tovrstni izdatki nastanejo pri prvi transakciji v tako imenovanih turističnih podjetjih prvega kroga. Znesek te potrošnje na nacionalni ravni je enak turističnemu prilivu v receptivnemu gospodarstvu.
2. V drugi, tretji in naslednjih transakcijah oz. prvi, drugi in naslednjih interakcijah nastajajo indirektni izdatki. Do njih pride zaradi porabe sredstev, ki so nastala z direktnimi izdatki. Pri drugi transakciji na primer hotelir z delom dobljenih denarnih sredstev poplača svojega dobavitelja, ki v tretji transakciji z delom sredstev poplača spet svojega dobavitelja in tako naprej. Ker pri teh transakcijah porabi naprej le del denarnih sredstev, del pa se jih zadrži kot prihranke, so le-ta v vsaki naslednji transakciji manjša. Takšnih transakcij bi naj bilo v enem letu približno 5 do 6 %. To imenujemo indirektni učinek turistične potrošnje.
3. Hkrati pa pride še do induksijskega učinka, ki je posledica inducirane povpraševanja. Tovrstne izdatke imenujemo inducirani izdatki in so sestavljeni iz izdatkov lokalnega prebivalstva, ki so zaradi direktnih turističnih izdatkov prejeli večje dohodeke. Zaradi povečane turistične potrošnje se v gospodarstvu poveča proizvodnja in zaposlenost v turističnih in od turizma odvisnih dejavnostih, na katere vpliva dodatno turistično povpraševanje.

Vsota vseh treh izdatkov (direktnih, indirektnih in induciranih) predstavlja celotni prihodek v gospodarstvu, ki je posledica turistične potrošnje v razdobju enega leta. Razmerje med celotnimi izdatki in začetno turistično potrošnjo imenujemo normalni turistični multiplikator, ki je ena izmed vrst dohodkovnega multiplikatorja. Turistični multiplikator predstavlja faktor, s katerim pomnožimo primarne turistične izdatke, da dobimo vsoto direktnega, indirektnega

in induciranega dohodka. Velikost multiplikatorja je odvisna od količine denarja, ki odteče pri vsaki naslednji transakciji. Vrste odtekanja denarja iz gospodarstva so razna plačila, namenjena uvoženemu blagu ali storitvam, odliv dohodkov iz gospodarstva (npr. plačila tuji delovni sili), odliv zaradi direktnih in indirektnih davkov in odliv zaradi varčevanja dohodkov delavcev. Vsa našeta odtekanja zmanjšujejo vrednost multiplikatorja (Mihalič, 2002, str. 54).

Razvite države imajo večji multiplikator turistične potrošnje kot nerazvitih države. V glavnem obstajata dva različna načina odtekanja denarja iz gospodarskih tokov. Pri prvem sredstva odtečejo v tujino in so praviloma "izgubljena". Pri drugem načinu pa denar sicer odteče iz gospodarskih tokov, vendar ostane v negospodarski sferi države (šolstvo, zdravstvo, kultura, vojska) in se kasneje, po določenem obdobju, vrne nazaj v gospodarstvo (Cicvarić, 1990, str. 263).

Odtekanje denarja lahko izrazimo z mejno nagnjenostjo k odtekanju (MPL), ki je enaka recipročni vrednosti multiplikatorja:

$$K = 1/MPL$$

pri čemer je MPL sestavljena iz naslednjih vrst odtekanj: $MPL = MPS + MPM + MPT$,

MPS... mejna nagnjenost k varčevanju

MPM... mejna nagnjenost k uvozu

MPT...mejna nagnjenost k obdavčitvi

velja tudi: $MPL = 1 - MPC$

MPC...mejna nagnjenost k potrošnji

Pri takšnem pomanjkanju statističnih podatkov, kot je značilno za Vietnam, bi bilo pretirano optimistično pričakovati podatke o ocenah velikosti multiplikatorja. Edino kar bi lahko glede na podatke približno določili, je vrednost mejne nagnjenosti k davkom (MPT). Z reformo davčnega sistema leta 1998 je Vietnam dobil bolj pregleden in moderen davčni sistem. V osnovi moramo upoštevati tri relevantne vrste davkov. Ti so davek na dodano vrednost (0 – 20 %), davek na dohodek podjetij (25 – 30 %) in davek na osebne dohodke (0 – 50 %). Za izračun MPT v prvem krogu denarnih transakcij nas bo najbolj zanimal davek na dodano vrednost. Ta znaša za večino stvari 10 %, razen za luksuzne dobrine, hotele, restavracije, turistične proizvode, transport, loterijo, žlahtne kovine in določene finančne storitve, za katere znaša 20 % (Fisher, Chan, 1998, str. 39). Za prvi krog turistične potrošnje znaša torej davek na večino dobrin, ki so predmet turistične potrošnje, 20 %, na nekatere ostale dobrine (določene storitve, hrana - razen v restavracijah, oblačila, spominki) pa 10 %. To pomeni, da je mejna nagnjenost k davkom (MPL) nekaj manjša kot 0,2.

Primer multiplikacijskega efekta si lahko pogledamo na primeru Hoi Ana, ki leži na sredini Vietnama ob znameniti China Beach, kjer so med vojno dopustovali ameriški vojaki. Vendar danes le redko kdo povezuje Hoi An in bližnji Danang s to plažo, ampak išče tu druge znamenitosti in užitke. Hoi An je bil že pred 16. stoletjem ena najpomembnejših pristanišč v Vzhodni Aziji. Zaradi pomembnosti pristanišča so se začele naseljevati v Hoi Anu razne manjšine (Kitajci, Japonci, Portugalci, itd), ki v njem živijo še danes. Ker se je pristanišče zaraslo z muljem in postalo neuporabno za večje ladje, je mestece kmalu utonilo v pozabo do prihoda turistov. Ko so pred desetletjem turisti odkrili ta kraj, so v njem našli zanimive hišice, ki izgledajo prav takšne, kot so bile pred stoletji, z vso pisano arhitekturo manjšin, ki so živele tu. Kraj je kmalu prišel pod Unescovo zaščito kot Svetovna kulturna dediščina. Danes se v Hoi Anu ustavi 58 % turistov (VNAT, 2002), ki obišejo Vietnam. V bližnjem Danangu je edino mednarodno letališče poleg letališč v Hanoi in Saigonu. To omogoča direkten приход tujih turistov na paketni počitniški turizem v okoliška letovišča, kar je v Vietnamu še redkost. Poleg sodobne infrastrukture pa je območje zaradi turizma doživelo hiter ekonomski razvoj na vseh ravneh, ki zadovoljujejo turistično povpraševanje. Tradicionalne dejavnosti, kot so rezbarjenje lesa in kamnoseštvo marmorja, šiviljstvo, čevljarstvo, so čez noč našle prostor v delavnicah po mestu, ki so prisotne praktično v vsaki hiši in poskušajo zadovoljiti turistično povpraševanje. Hoi An je postal znan kot nakupovalna meka, ki še iz tako varčnega turista hitro potegne zadnje dolarje in mu nato vse kupljeno poceni pošlje z ladijskim prevozom na dom. Ribištvo, živilska industrija in ostala turistično odvisna industrija so prav tako v razcvetu in ne zmorejo zadovoljiti potreb, tako da je področje znano po velikem uvozu najrazličnejših dobrin in kot velik zaposlovalec nove delovne sile.

5 SKLEP

Po Doi Moi ju leta 1986 se je v Vietnamu začel preporod gospodarstva. V desetih letih se je BDP povečal za dvakrat, revščina zmanjšala za polovico in pismenost prebivalstva približala ravni najrazvitejših svetovnih gospodarstev. Gospodarskim uspehom je kmalu sledil razcvet tudi v turistični industriji. Pred liberalizacijo gospodarstva so se po Vietnamu potikali le redki ruski turisti, leta 2002 pa je Vietnam obiskalo že več kot 2,6 milijonov tujih turistov (glej Prilogo št. 2). Z dodatnimi 14 milijoni domačih turistov postaja turizem pomembna panoga, ki še zdaleč ni dosegla svojega potenciala.

Vlada mora s svojo politiko stremeti k razvoju primerne, stabilne, sociološko in ekološko vzdržne turistične industrije. Pri tem je pomembno, da poskuša politika odsevati cilje subjektov (investitorji, turisti, domačini, vlada), ki v turistični industriji nastopajo, čeprav so ti mnogokrat različni in včasih celo izključujoči. Turizem lahko za določeno državo predstavlja reševanje plačilno–bilančnih težav, služenje deviz, ali je tretiran kot pospeševalec

gospodarskega razvoja. Vendar kot smo opazili v prejšnjih poglavjih, pozitivni učinki niso vedno tako visoki, kot je videti na prvi pogled.

Za Vietnam je v zadnjih letih značilen plačilno–bilančni primanjkljaj, ki ga država pokriva tudi s turističnim prilivom. Kot je za receptivno državo značilno, je v Vietnamu razmerje med turističnim prilivom in odlivom močno v korist prvega. Le-ta ima tudi večji vpliv na plačilno bilanco kot odliv, ki vpliva le neznatno. Kljub naraščanju domačega emitivnega turizma je takšno razmerje moč pričakovati tudi v prihodnje. To je tudi v veliki meri posledica politike države, ki pospešuje receptiven turizem in poskuša omejiti emitivnega. Vendar pa se čedalje več domačih turistov z naraščanjem življenjskega standarda odloča za potovanja v tujino.

Kompenzacijska funkcija kot sposobnost turizma, da izenačuje razlike v gospodarski razvitosti med državami oz. med regijami znotraj posamezne države je v Vietnamu dosti bolj očitna na regionalni ravni. Na nacionalni ravni ima turizem namreč razmeroma majhen vpliv na celotno gospodarstvo. Na regionalni ravni država poskuša razviti številne turistične centre širom države, ki so v mnogih primerih edini faktorji, ki omogočajo gospodarski razvoj področij, kjer se ti centri nahajajo. Pomembno bo tudi razviti spremljevalno industrijo k turističnim dejavnostim, ki bo zadovoljevala naraščajoče povpraševanje in s tem povečala pozitivne učinke turizma na gospodarstvo.

Kljub dobremu delu na področju promocije bo potrebno še povečati napore za večjo prepoznavnost države v svetu, ki jo ljudje še vedno preveč povezujejo z zadnjo državljansko vojno. Vietnam namreč ponuja dosti več in mu s svojimi naravnimi in kulturnimi znamenitostmi ostaja še dosti neizkoriščenega turističnega potenciala. Potrebno bo tudi razviti osnovno infrastrukturo za boljšo dostopnost do turističnih destinacij. Tudi dragi letalski prevozi v Vietnamu predstavljajo velik strošek, ki daje konkurenčno prednost bližnjim regijam. Trenutno se večja delež investicij v turistični infrastrukturi za projekte, ki so namenjeni izgradnji ostalih turističnih objektov poleg hotelov, kot so zabavišni parki, golf igrišča, potapljaški centri. Za boljše rezultate bo potrebno namreč povečati turistične prihodke na turista, ki so se v zadnjih letih celo znižali.

Z razvojem turizma v državi nastane povpraševanje po novi delovni sili, ki se zaposluje v turistični industriji. Vendar pa po drugi strani razvoj turizma tudi uničuje delovna mesta. Pri tem mora vlada paziti, da so ti učinki zaposlovanja pozitivni, torej da turizem generira več novih delovnih mest, kot jih s svojim razvojem uniči. Prav tako je pomembno, da vzdržuje kulturno in fizično okolje, komplementira lokalno in domačo industrijo in vzdržuje trajnostni razvoj turizma.

Kot klasična receptivna država je tudi Vietnam "uvoznik" inflacije. Vietnamu je uspelo umiriti visoko inflacijo, s katero se je bojeval na začetku prejšnjega desetletja. Moral pa se bo bolj potruditi za doseganje bolj stabilne inflacije in uravnoteženje cen znotraj države. Kljub temu,

da ni zaznati večjega vpliva turizma na inflacijo, pa je potrebno paziti, da do njega ne bo prišlo. To lahko doseže z zagotovitvijo potrebnih zmogljivosti in proizvodnih kapacitet turistično odvisnih dejavnosti, ki bodo zadovoljevale povečano turistično povpraševanje, in z uravnoteženim menjalnim tečajem.

Pomembno je, da gledamo na ekonomske vplive turizma kot na celoto in jih ne razčlenjeno na posamezne vplive. Tako morajo gledati tudi tisti, ki snujejo strategije za nadaljnji turistični razvoj. Potrebno pa je pri posameznih funkcijah analizirati faktorje, kako doseči čim boljšo izrabo pozitivnega turističnega vpliva na gospodarstvo. S tem bo tudi večji pozitivni multiplikacijski efekt, ki ga povzroči turistična potrošnja. V Vietnamu je efekt še najbolj opazen v večjih turističnih centrih, kjer je turizem postal že glavna gospodarska dejavnost. Vendar je potrebna previdnost, saj prevelika specializacija lahko povzroči tudi negativne multiplikacijske učinke, ki drastično vplivajo na vse te dejavnosti v primeru večjega upada v turističnem povpraševanju. Takšen primer se je zgodil v prvi polovici leta 2002, ko je državo zajela epidemija SARS-a.

LITERATURA

1. All that glitters. *Business Asia*, New York, 34(2002), 8, str. 12-14.
2. ASEAN and the Mekong region: Surge in arrivals from Vietnam. [URL: <http://www.bangkokpost.net/tourism2003/asean.html>], 15. 5. 2004.
3. Boyd A.: Vietnam Wrangles Spread. *Asian Hotelier*, B.k., september 1993. 1 str.
4. Cicvarić Ante: *Ekonomika turizma*. Zagreb : "Zagreb", 1990. 484 str.
5. Dana James: Back to Vietnam. *Marketing News*, Chicago, 36(2002), 10, str. 18.
6. Dana Leo Paul: A Marxist mini-dragon? *Entrepreneurship in today's Vietnam*. *Journal of Small Business Management*, Milwaukee, 32(1994), 2, str. 95-102.
7. Dodsworth R. J. et al.: Vietnam: Transition to a Market Economy. Occasional paper. Washington DC : International Monetary Fund, marec 1996. 58 str.
8. Economic outlook: Vietnam. *Business Asia*, New York, 34(2002), 11, str. 8.
9. Fisher John, Chan Lorrain: Choosing the right route into Vietnam. *International Tax Review*, London, 9(1998), 6, str. 37-42.
10. Glewe Paul, Gragnolati Michaele, Zaman Hassan: Who gained from Vietnam s boom in the 1990s? *Economic Development and Cultural Change*, Chicago, 50(2002), 4, str. 773-792.
11. Goodnight, Vietnam. *The Economist*, London, 354(2000), 8152, str. 65-66.
12. Haley C.V. Usha., Haley T. George: When the tourist flow in: Strategic implications of foreign direct investment in Vietnam s tourism industry. *Management Decision*, London, 35(1997), 8, str. 595-604.
13. Hobson J S Perry, Heung C. S. Vincent, Chon Kye-Sung: Vietnam's tourism industry: Can it be kept afloat? *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, Ithaca, 35(1994), 5, str. 42-50.
14. Hung Tien Nguyen: Doi moi: The continuation of innovativeness. *Asiamoney*, London, 4(1993), 9, str. 46-47.
15. Irvin Goerge: Vietnam: Assessing the achievements of Doi Moi. London: *The Journal of Development Studies*, 31(1995), 5, str. 725-750.
16. Koemen Annalisa: Capacity Building for Sustainable Tourism. [URL: <http://www.mtnforum.org/emaildiscuss/cbmt/cbmt5/051198b.htm>], 19. 3. 2004.
17. Kokko Ari: Vietnam: Ready for Doi Moi II? *ASEAN Economic Bulletin*, Singapore, 15(1998), 3, str. 319-327.
18. Krapf Kurt: *Turizam kao faktor u ekonomskom razvoju*. Rim : Ujedinjanje nacije, 1968. 46 str.
19. Marković Srdjen, Marković Zora: *Ekonomika turizma*. Zagreb : Školska knjiga, 1972. 135 str.
20. McDaniel O. Drew, Schermehorn R. John Jr., Cuoc Huyinh: Vietnam: The environment for management development in the twenty-first century. *The Journal of Management Development*, Bradford, 18(1999), 1, str. 79-93.

21. Mihalič Tanja: Ekonomske funkcije turizma. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 71 str.
22. Mihalič Tanja: Poslovanje in ekonomika turističnih podjetij. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1999.
23. Mollard John: Open-door policy. Asian Chemical News, Sutton, 9(2002), 378, str. 18-19.
24. Neilson A. William: Asia's economic crisis poses challenges for Vietnam as Doi Moi enters second decade. East Asian Executive Reports, Washington, 20(1998), 2, str. 9-13.
25. Painful side-effects. The Economist, London, 30. april 2003. 2 str.
26. Pearce Douglas: Tourist Development. Second edition. Longman Group UK, 1989. 341 str.
27. Planina Janez, Mihalič Tanja: Ekonomika turizma. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 281 str.
28. Porter B.: Vietnam Risks Renewed Inflation. South China Morning Post (Business section), B.k., 2. 6. 1993. 4 str.
29. Private Solutions for Infrastructure: Opportunities for Vietnam. A country Framework Report. Washington DC : World Bank, junij 2000. 84 str.
30. Ravi Nambiar: An onerous makeover. Asian Chemical News, Sutton, 9(2002), 378, str. 14-16.
31. Senjur Marjan: Gospodarski razvoj in razvojna ekonomika. Ljubljana : Didakta, 1991. 42 str.
32. Shale Tony: How Vietnam works. Worldbusiness, New York, 1(1995), 3, str. 26-33.
33. Tsui F John.: Vietnam: The last tourism frontier. Lodging Hospitality, Cleveland, 49(1993), 1, str. 24.
34. VNAT: The Making of 'Destination Vietnam'. 2002. [URL: http://www.vietnam-tourism.com/vietnam_gov/e_pages/Dulich/sukiendulich/fr_dl_sukiendulich.htm], 19. 3. 2004.
35. VNAT: Vietnam moves to cash in from tourism. 2003. [URL: http://www.vietnam-tourism.com/vietnam_gov/e_pages/Dulich/Khoach&DanDL/Kehoach/fr_dautudl_kehoa_chdl.htm], 19. 3. 2004.

VIRI

1. Compendium of tourism Statistic. Sixteen Edition. Madrid: WTO, 1996. 271 str.
2. Compendium of tourism Statistic. Twentieth Edition. Madrid: WTO, 2000. 235 str.
3. International Financial Statistics Yearbook. Washington : IMF, 2002.
4. International Trade Statistic Yearbook: Volume 1. New York : United Nations, 2001.
5. Leksikon Cankarjeve založbe, Ljubljana: Cankarjeva založba, 1988. 1202 str.
6. Podatkovna zbirka Evromonitor. [URL: <http://www.evromonitor.com/womdas/>], 8. 4. 2004.
7. Statistical Yearbook 2000. Vietnam General Statistical Office. [URL: <http://www.vietpartners.com/Statistic-Imex.htm>], 23. 4. 2004.
8. Statistical Yearbook 2002. Vietnam General Statistical Office. [URL: <http://www.vietpartners.com/Statistic-Imex.htm>], 23. 4. 2004.
9. The Europa. [URL: http://www.world-tourism.org/market_research/facts/menu.html] Year Book: Volume II. London, New York : Europa Publications, 2002.
10. Tourism Highlights 2000. Second Edition. Madrid : WTO, 2001.
11. Vietnam Investment Review. Hanoi: Ministry of Planning and Investment, no. 631/17 - 23. 11. 2003. 24 str.
12. Vietnam: Statistical Appendix, Washington, DC : IMF, december 2003.
13. VNAT (Vietnam National Tourism Administration). [URL: http://www.vietnamtourism.com/e_pages/business_eco/sltk/Nam2002/P1.htm], 19. 3. 2004.
14. WTO, [URL: http://www.world-tourism.org/market_research/facts/highlights/Highlights.html], 3. 6. 2004.
15. Yearbook of Tourism Statistics: Volume 1. Madrid : WTO, 1999. 146 str.

PRILOGE

Priloga 1: Slovar tujih izrazov in kratic

Build – Operate – Transfer (BOT) – oblika pogodbe, pri kateri določen infrastrukturen objekt sprva uporablja investitor (izdelovalec), nato pa ga po določenem obdobju preda državi

DOI MOI – Obnova, leta 1986 sprejet dekret, ki je liberaliziral gospodarstvo Vietnama

FDI (Foreign Direct Investment) – Tuje direktne investicije

ICOR (Incremental Capital Output Ratio) – Mejni kapitalni koeficient

p.c. (per capita) – Na prebivalca

VNAT (Vietnam National Administration for Tourism) – Vietnamska državna agencija za turizem, ki skrbi za turistični razvoj

WTO (World Tourism Organization) – Svetovna turistična organizacija

WTTC (World Travel and Tourism Council) – Svetovni potovalni in turistični svet

BDP – Bruto domači proizvod

Priloga št. 2: Izbrani turistični kazalci v Vietnamu med letoma 1988 in 2002 v stalnih cenah iz leta 1994

KATEGORIJA	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Prihodi tujih turistov (v 1000)	-	-	250	300	440	670	1.018	1.351	1.607	1.716	1.520	1.782	2.140	2.330	2.628
Turistični devizni priliv (mio USD)	35	59	64	73	123	172	361	508	539	506	480	518	560	583	612
Tur. devizni priliv (mio USD, tekoče cene)	14	86	100	152	184	181	361	425	420	400	386	410	462	503	514
Realna st. rasti tur. devizn. priliva (%)	-	507,9	15,6	52,5	20,6	-1,4	99,5	17,7	-1,2	-4,7	-3,5	6,2	12,7	8,9	2,1
Turistični devizni odliv (mio USD)	-	-	1,7	2,5	4,8	8,4	22,4	36,0	46,2	49,7	49,0	57,9	66,3	71,4	81,3
Celotni tur.prihodki (mio USD)	-	-	-	-	-	-	-	973	1.072	1.147	1.199	1.229	1.279	1.368	1.560
Povpr. število tujih nočitev	-	-	-	-	-	-	2,2	2,6	2,4	2,2	2,2	2,4	2,4	2,4	2,5
Domače nočitve (v 1000)	-	-	-	-	-	-	9.942	9.910	9.885	13.085	14.784	17.096	17.920	18.871	19.072
Tuje nočitve (v 1000)	-	-	-	-	-	-	3.406	4.515	4.157	4.642	4.104	4.816	6.307	7.218	7.821
Število sob v tur. namest. (v 1000)	-	-	-	-	-	34,0	42,0	50,0	56,0	56,0	60,0	63,6	67,0	69,8	71,3
Število ležišč v tur. namest.(v 1000)	-	14,8	-	-	-	68,0	83,0	98,0	108,0	106,0	114,0	116,3	121,0	125,4	127,7
Zasedenost ležišč (v %)	-	-	-	-	-	48,3	51,0	51,0	43,1	43,0	42,7	45,2	50,1	51,2	52,1

Vir: Evromonitor, 2004.

Priloga št. 3: Prihodi tujih turistov v Vietnam v razdobju med 1990–2003

KATEGORIJA	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Skupaj	250.000	300.000	440.000	669.862	1.018.244	1.351.296	1.607.155	1.715.637	1.520.128	1.781.754	2.140.100	2.330.050	2.627.988	2.428.735
St. rasti L0 / L-1	-	1,20	1,47	1,52	1,52	1,33	1,19	1,07	0,89	1,17	1,20	1,09	1,13	0,92
1.Po nacionalnosti														
Kitajska	3.525	4.230	2.738	17.509	14.381	62.640	377.555	405.389	420.743	484.102	626.476	672.846	724.385	693.423
ZDA	45.567	54.680	17.473	180.916	261.914	189.090	146.488	147.982	176.578	210.377	208.642	230.470	259.967	218.928
Japonska	15.975	19.170	19.119	31.320	67.596	119.540	118.310	124.862	95.258	113.514	152.755	204.860	279.769	209.730
Tajvan	45.000	54.000	70.143	96.257	185.067	224.127	175.486	156.068	138.529	173.920	212.370	200.061	211.072	207.866
Avstralija	-	-	-	-	-	-	-	-	-	63.056	68.162	84.085	96.624	93.292
Francija	29.080	35.016	23.044	73.935	126.557	137.890	87.795	81.513	83.371	86.026	86.492	99.700	111.546	86.791
Velika Britanija	-	-	-	20.231	39.237	52.820	40.692	47.491	39.631	43.863	56.355	64.373	69.682	63.348
Tajska	-	-	-	16.695	23.838	23.117	19.626	18.526	16.474	19.410	26.366	31.789	40.999	40.123
Drugo	110.853	132.904	307.483	232.999	299.654	542.072	641.203	733.806	549.544	587.486	702.482	741.866	833.944	815.234
2.Po načinu prihoda														
Po zraku	-	-	-	601.527	940.707	1.206.799	939.635	1.033.743	873.690	1.022.073	1.113.140	1.294.465	1.540.108	1.394.860
Po tleh	-	-	-	33.335	46.522	122.752	505.653	550.414	489.274	571.749	770.908	750.973	778.800	792.670
Po vodi	-	-	-	35.000	31.015	21.745	161.867	131.480	157.164	187.932	256.052	284.612	309.080	241.205
3.Po namenu obiska														
Turizem	-	-	-	267.900	475.825	610.647	661.716	691.402	598.930	837.550	1.138.200	1.225.161	1.460.546	1.238.584
Poslovno	-	-	-	202.800	263.420	308.015	364.896	403.175	291.865	266.001	491.646	395.158	445.751	468.429
Obisk sorodnikov	-	-	-	152.672	210.064	202.694	273.784	371.849	300.985	337.086	399.962	390.229	430.994	392.256
Drugo	-	-	-	46.490	68.935	229.940	306.759	249.211	328.348	341.117	181.572	319.502	290.697	330.514
4.Po času bivanja														
Večdnevni turisti	-	-	-	-	-	-	975.000	1.114.000	978.000	1.211.000	1.383.000	-	-	-
Enodnevni turisti	-	-	-	-	-	-	470.000	471.000	385.000	383.000	501.000	-	-	-
Tranzitni potniki	-	-	-	-	-	-	162.000	131.000	157.000	188.000	256.000	-	-	-

Vir: VNAT, 2004.

Priloga št. 4: Turistična menjava izbranih držav med 1990 in 2002

Postavka (v mio USD)	1990	1992	1995	1998	2000	2001	2002
Kambodža							
Turistični priliv	-	50,0	100,0	166,0	228,0	162,0	169,3
Turistični odliv	-	-	8,0	7,0	12,3	10,8	12,8
Saldo	-	-	92,0	159,0	215,7	151,3	156,5
Kitajska							
Turistični priliv	2.218	3.948	8.733	14.098	14.433	17.792	19.749
Turistični odliv	470	2.512	3.688	9.205	8.640	9.799	10.181
Saldo	1.748	1.436	5.045	4.893	5.793	7.993	9.568
Indonezija							
Turistični priliv	2.153	3.278	5.228	4.331	5.749	5.411	5.287
Turistični odliv	836	1.166	2.172	2.102	1.995	1.641	1.531
Saldo	1.317	2.112	3.056	2.229	3.754	3.770	3.756
Japonska							
Turistični priliv	3.578	3.588	3.226	3.742	3.374	2.736	3.301
Turistični odliv	24.928	26.837	36.792	28.815	31.480	28.764	29.094
Saldo	-21.350	-23.249	-33.566	-25.073	-28.106	-26.027	-25.793
Laos							
Turistični priliv	-	18,0	25,0	80,0	114,0	125,6	129,0
Turistični odliv	-	10,0	30,0	23,0	17,0	26,7	31,8
Saldo	-	8,0	-5,0	57,0	97,0	98,9	97,2
Malezija							
Turistični priliv	1.667	1.838	3.909	2.456	4.563	2.515	2.616
Turistični odliv	1.450	1.838	2.314	1.785	2.725	2.826	3.325
Saldo	217	0	1.595	671	1.838	-311	-710
Filipini							
Turistični priliv	1.306	1.674	2.454	2.413	2.514	1.649	1.774
Turistični odliv	111	102	422	1.950	954	1.001	819
Saldo	1.195	1.572	2.032	463	1.559	648	955
Tajska							
Turistični priliv	4.326	4.829	7.664	5.934	7.119	6.731	7.222
Turistični odliv	854	1.590	3.372	1.448	2.065	1.767	1.923
Saldo	3.472	3.239	4.292	4.486	5.054	4.964	5.299
Vietnam							
Turistični priliv	64,0	123,0	508,0	480,0	560,0	583,0	612,0
Turistični odliv	1,7	1,2	36,0	49,0	66,3	71,4	81,3
Saldo	62,3	121,8	472,0	431,0	493,7	511,7	530,7

Vir: Evromonitor, 2004.

Priloga št. 5: Tuje direktne investicije v Vietnamu po državah investitorokah od 1. 1. 1998 do 31. 12. 2003

Zap. št.	Države / regije	Št. projektov	Investirani kapital (v milijonih USD)
1	Singapur	288	7.370,11
2	Tajvan	1	5.997,27
3	Japonska	418	4.480,43
4	Južna Koreja	662	4.161,32
5	Hong Kong	288	2.974,58
6	Francija	134	2.114,15
7	Britanski Deviški otoki	187	2.090,43
8	Nizozemska	51	1.768,26
9	Tajska	119	1.408,30
10	Velika Britanija	51	1.180,33
11	ZDA	174	1.134,20
12	Malezija	131	1.104,67
13	Ostale države	1.820	5.010,79
Skupaj:		4.324	40.794,84

Vir: VNAT, 2004.

Priloga št. 6: Osebna izkaznica Vietnam

DEMOGRAFSKI PODATKI				
	1980	1990	1995	2000
Število prebivalcev (v milijonih)	53,72	66,23	72,00	77,64
Gostota prebivalstva (št.preb./km ²)	162	201	219	236
Spolna sestava (% žensk)	51,6	51,2	51,2	-
Starostna sestava 0-14 (v %)	42,5	39,4	36,9	33,4
Starostna sestava 15-64 (v %)	52,7	55,8	58,2	59,2
Starostna sestava 65 in več (v %)	4,8	4,8	4,9	7,5
Delež urbanega prebivalstva (v %)	80,7	79,9	80,3	80,3
Stopnja rodnosti (na 1000 preb.)	36,1	28,8	23,8	19,2
Stopnja smrtnosti (na 1000 preb.)	8,4	7,3	6,7	5,6
Naravni prirastek (v %)	2,2	2,2	1,7	1,4
Umrljivost dojenčkov (na 1000 rojstev)	56,5	36,0	37,0	30,0
Povprečna življenjska doba (moški/ženske v letih)	61,4/65,1	64,5/68,8	65,5/70,1	66,8/71,9
Pismenost prebivalstva (v % za moške/ženske)	91,5/76,2	93,8/84,5	94,8/87,8	96,0/91,0
GEOGRAFSKI IN OSTALI PODATKI				
Površina	329,566 km ² , dolžina 1600 km, širina 50 - 530 km			
Najvišji vrh	Fansipan: 3143 m nadmorske višine			
Dolžina obale	3451 km			
Mejne države	3818 km meje z Laosom, Kambodžo in Kitajsko			
Podnebje	Tropsko in subtropsko - monsumsko podnebje			
Etnična sestava	Vietnamci (več kot 80 %), Kitajci, Kmeri, Chami, ipd.			
Verska sestava	Budisti, konfucionisti, kristjani, Hoa Hao, Cao Dai			
Državna ureditev	Socialistična republika			
Vladajoča stranka	Komunistična partija - enostrankarski sistem			

Vir: WTO 2004, Evromonitor 2004.

Priloga št. 6: Zemljevid Vietnama

Vir: VNAT, 2004.